



Núm 8, gener-febrer-març de 2012



Vall del Baladarr, municipi de Porta (Alta Cerdanya)

Foto: Gael Piguillem



IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entath Desenvolupament
e era Promocion deth Naut Pirenèu e Aran



Diputació
de Girona



Consell Comarcal
de la Cerdanya

AJUNTAMENT



DE PUIGCERDÀ

AJUNTAMENT



DE LLÍVIA

AJUNTAMENT



D'ALP

AJUNTAMENT



D'URÚS

AJUNTAMENT



DE GER

MUSEU



HOSPITAL DE
PUIGCERDÀ
CENTRE HOSPITALARI DE LA CERDANYA



"la Caixa"



Serveis i Distribució



campus
CERDANYA



Viladrau



PARC NATURAL
DE L'ALT
PIRINEU I ARAN

Índex

- Pàg. 3, Una política pel patrimoni de la Cerdanya, Alfred Pérez-Bastardas
- Pàg. 4, *Ciència Ficcio*: “*Buenos presagios*”, Enric Quílez i Castro
- Pàg. 5, *A les telúries*: “Som o no som?”, Enric Quílez i Castro
- Pàg. 6, Poesia, Salvador Espriu
- Pàg. 8, Els *indianos* de la Cerdanya, Gerard Cunill
- Pàg. 9, *Tecnologia*: “Qui vigila els vigilants? Internet i el ‘Gran Germà’”, Francesc X. Esteban
- Pàg. 10, Les innocentades, Miquel Llimona
- Pàg. 11, “Cerdanya, Información General Comarcal”, Guillem Lluch Torres
- Pàg. 12, “Túnel del Cadí i el descompte perdut”, Alfons Mills i Munt
- Pàg. 13, Viatgers francesos que van travessar la frontera estatal pirinenca al segle XIX (i II), Manel Figuera i Abadal
- Pàg. 16, Jordi-Pere Cerdà dins la història de la literatura, Marie Grau
- Pàg. 19, La Majestat de Cerdanya i les altres, Alfred Pérez-Bastardas
- Pàg. 25, Entrevista a Salva Martos Cortés, Júlia Estornell
- Pàg. 29, Entrevista a Marta Parreño, Jordi Forcada i Nicolau
- Pàg. 32, Puigcerdà (1874-1936): Llops pertot arreu, Enric Quílez i Castro
- Pàg. 34, 100 anys de l'arribada al pol Sud, Gael Piguillem
- Pàg. 39, Conferència: Les glaceres rocalloses relictas
- Pàg. 39, II Certamen Internacional de Curtmetratges de Cerdanya
- Pàg. 41, III Nit d'Ànimes
- Pàg. 42, IV Setmana de la Ciència
- Pàg. 42, Les libèl·lules de Cerdanya
- Pàg. 43, IV Jornades de Poesia i Música d'Hivern

Editorial

Estem a l'època més freda de l'any. Una onada de fred siberià ens amenaça i és l'hora de treure la roba de més abric que teníem ja una mica oblidada al fons de l'armari.

En aquest número tenim força material que parla de l'hivern i del fred, de les seves conseqüències i de temps passats. També tenim articles que parlen de les tradicions i del patrimoni cerdà. I articles que parlen de la història de la Cerdanya.

A part dels habituals articles de seccions fixes i d'opinió.

Esperem que us agradi el contingut d'aquest número.

Si voleu escriure algun article per la nostra revista sobre temàtica preferentment cerdana, només cal que ens el trameteu a la següent adreça electrònica:

grup@recercacerdanya.org

I si compleix amb uns mínims requisits, el publicarem.

Esperem que aquest número us agradi i en gaudiu tant com nosaltres l'hem gaudit preparant-lo.

Enric Quílez i Castro

President del *Grup de Recerca de Cerdanya*

Una política pel patrimoni de la Cerdanya

Per Alfred Pérez-Bastardas (*)

Conèixer i conservar per estimar no deixa de ser una màxima pràcticament de sentit comú. Però la realitat moltes vegades ignora on és aquest patrimoni i quins són els tresors medievals de què parlem. Aquest petit país del Pirineu ens amaga alguns grans tresors per la senzilla raó que han anat a parar als museus, o s'han perdut, robat o destruït. És hora que la consciència pirinenca dels cerdans, que les institucions cerdanes i que els ajuntaments revaloritzin el seu patrimoni artístic religiós, que és a la vegada una política de recolzament del patrimoni col·lectiu de la cultura del cerdanyisme.

Quants ciutadans saben el tresor de llurs esglésies, dels frontals d'altars romànics, gòtics, d'influències bizantinitzants, produïts pels tallers provinents d'Urgell, de Vidrà, de Lleida, o directament del Mestre Alexandre, per exemple?

Quants dels visitants cerdans saben d'aquestes taules pintades entre el segle XII i XIII, o dels retaules gòtics, de les pintures murals d'algunes d'aquestes esglésies? Qui ens pot indicar on són i quins horaris tenen per ser visitats? I si parlem dels Crists en Majestat, romanogòtics ens trobem que ni sabem quines esglésies en tenen o en tenien un, i a on han anat a parar.

I de les Mares de Déus cerdanes, què se n'ha fet? Quines queden "in situ", quines són les que podem veure als museus i quines han desaparegut per sempre? No tenim una guia del patrimoni cerdà que ens apropi als tresors. I en canvi és possible fer coses que hi ajudin; no hi ha cap mecenes que pugui fer reproduir (si en tenim les fotos) les mares de Déus cerdanes que s'han perdut per sempre, i exposar-les perquè cada poble pugui retrobar-se amb la imatge romànica tallada en fusta i pintada que en els segles passats havia presidit la seva parròquia. Imatges que podrien ser presentades en una exposició al Museu. La Cerdanya és rica patrimonialment i això s'ha de saber.

I així successivament...

Sabem d'esglésies cerdanes que ja tenen un còpia del Crist romànic, o de la seva mare de Déu (per favor no la col·loqueu dins d'un retaule gòtic autèntic!), o de còpies dels frontals, però no sabriem dir-vos tampoc quan podeu anar a visitar-los. Les esglésies són tancades fora de l'horari dels actes religiosos.

I si el Consell Comarcal, de banda i banda de la ratlla publicués un fulletó indicant els horaris que cada església podria obrir, en dissabtes i diumenges, per tal que els visitants d'aquest país hi poguessin accedir? Ens falta una política patrimonial d'unitat cerdana, ens falta que el país cerdà s'ho cregui que és un país que pot semblar-se a qualsevol altre del Pirineu, que quan hi arribis et dones compte que, a part de l'esquí, de la neu, de les muntanyes, dels rius, i de tot el que se li ofereix al visitant, hi ha un tresor medieval de retaules, de fron-

tals i de pintures romàniques, o barroques i gòtiques, o iber o d'ofici de pagès, de ramader, de pastor, de ponts, de torres medievals o simplement de prats, vaques i cavalls que cal visitar. I per això cal una política unitària cerdana que desenvolupi una pràctica inexistent actualment, que és donar-ho a conèixer. Reclamar si cal còpies als museus, per després afavorir un turisme rural-natural i de descobriment cultural.

Tampoc es pot comprendre que el patrimoni arquitectònic de ponts, de castells, de torres medievals estiguin en una situació precària. Pobles que afavoreixen grans projectes arqueològics iberomedievals, no poden deixar que s'ensorri un casalot del segle XVI, perquè està en mans privades i no s'hi fa res de bo. A què esperem, que caigui?

Ni tampoc és vàlid que pel gran pont medieval d'origen romànic de Sant Martí d'Aravó, encara hi passin cotxes, furgonetes i algun quad. És necessari trobar-hi una solució. El pont és un patrimoni, que no ha d'admetre ser encara una via rodada.

Tot això ens porta a considerar que la societat civil d'aquest petit país cerdà ha de reclamar una política unitària i efectiva a favor del patrimoni comú (que vol dir de tots) d'aquesta comarca que projecta una consideració pròpia en l'àmbit polític. Potser sembli poc, però es podria començar per aquí.



Pont de Sant Martí. Foto: Francesc X. Esteban

(*) Historiador, de la Societat Catalana d'Estudis Històrics.

Ciència ficció: “Buenos presagios”

Per Enric Quílez i Castro

Buenos presagios
Good Omens
Neil Gaiman & Terry Pratchett
Ed. Norma, Col. Brainstorming, n. 2
Pàgs.: 318
1990

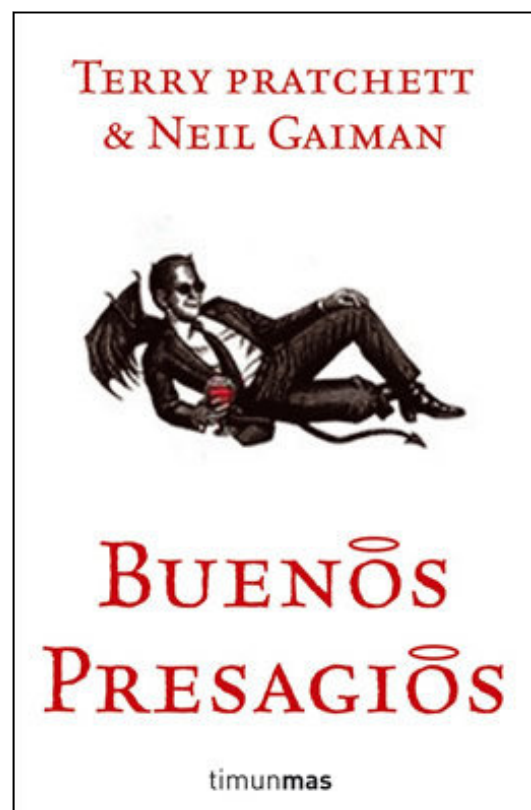
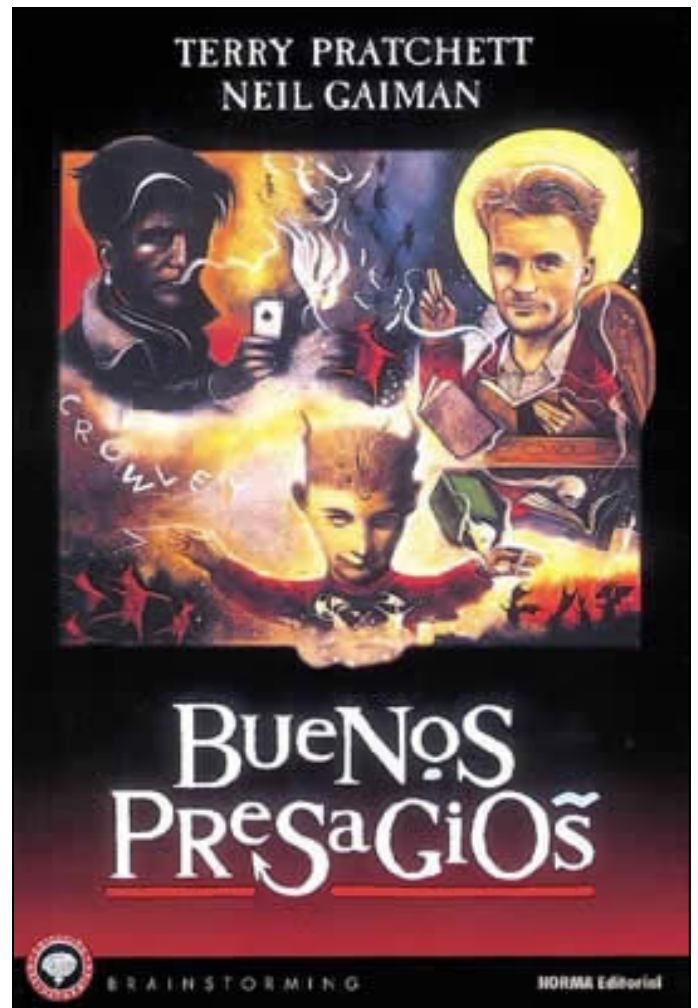
Es tracta d'una col·laboració entre Neil Gaiman i Terry Pratchett, molt en la línia humorística d'aquest darrer en la seva sèrie de **Mundodisco**. La novel·la, tot i que és força divertida - que no hilarant - no acaba de tancar-se amb gràcia, si bé potser, el millor que tingui siguin els personatges secundaris.

Alguns, com Agnès la Sonada, que apareix citada en múltiples ocasions, és veritablement divertida, vorejant l'humor negre. Altres, en canvi, com l'Anticrist deixen força que desitjar.

Els autors exprimeixen força la divertida relació entre l'àngel caigut Crowley i l'àngel una mica mundà Arafael, amb algunes situacions bastant surrealistes. Llàstima que els genets de l'Apocalipsi no hagin estat tractats amb més humor, perquè déu n'hi do com prometien.

La novel·la tracta d'una hipotètica fi del món bíblica degut a l'arribada d'un peculiar Anticrist i els seus acòlits. Els exèrcits celestials i infernals es preparen per a la lluita i tot sembla conduir a una petitat localitat del Sud d'Anglaterra.

Encara que alguns passatges són especialment delirants, l'obra no es llegeix d'una tirada. Almenys a mi se'm va fer un xic pesada, amb tantes anades i tornades dels personatges. Malgrat tot, és un bon entreteniment per omplir una estona perduda.



A les telúries: “Som o no som?”

Per Enric Quílez



De tant en tant, surt a la premsa algun estudi que diu que els catalanoparlants som tants. Generalment, es parla d'entre 9 i 10 milions de catalanoparlants. He de dir que quan llegeixo aquestes xifres, se'm posa un somriure agredolç a la cara. Deu milions? D'on els treuen?

És clar que això és com fer-se trampes al solitari. És creure's una mentida que, per desgràcia li cou a molta gent i que la ve repetint per tenir, potser, la consciència tranquil·la. No som, ni de lluny, 10 milions de catalanoparlants al món, perquè per començar, el gruix de parlants, que es trobaria al principat de Catalunya no és de 6 milions de persones.

Qualsevol que vagi pel carrer en qualsevol poble o ciutat de Catalunya serà tristament conscient que una bona part dels habitants d'aquest país no s'expressen habitualment en català, sinó que ho fan en castellà (o en urdu, ja posats).

Una cosa és que els habitants de Catalunya majoritàriament entenguin el català o el que el parlin ocasionalment, i una altra de ben diferent és que siguin catalanoparlants o catalanoescriptors, per dir-ho d'alguna manera.

És com si féssim una enquesta a Dinamarca sobre la gent que entén l'anglès. Possiblement obtindríem molt bones xifres, però a l'hora de la veritat, la llengua que tothom parla és el danès. A Catalunya hauria de passar igual, que la llengua per tots coneguda i emprada fos el català (on si no, a Catalunya, la llengua pròpia de la

població hauria de ser el català?), però realment som conscients que això no passa.

A quants bars o restaurants de Barcelona ens atenen en català, especialment si el servei és de fora de Catalunya? Igualment amb les botigues, o amb els serveis judicials, o amb la Policia, etc.

És una il·lusió, una quimera creure que a Catalunya som 6 milions de catalanoparlants, quan amb prou feines hi deu haver la meitat d'aquesta xifra. Això, si no ens posem gaire estrictes amb el tema de la diglòssia, perquè si no, si realment cerquéssim gent que parla el català en tots els àmbits de la seva vida potser ens enduríem una sorpresa ben desagradable.

Diguin el que diguin els polítics, el català està en retrocés. No sé si encara existirà d'aquí a cinquanta anys o llavors no deixarà de ser una llengua residual, però el que sí que em sembla evident és que si no fos pels mitjans públics en català, la nostra llengua ja ho seria, de residual, a hores d'ara.

Arribats en aquest punt, hi ha dues postures irreconciliables: els que creuen que cal protegir el català, com es guareix un malalt i els que creuen que les llengües haurien de funcionar com un mercat darwinista i només haurien de sobreviure les que millor s'adaptin a les necessitats de la gent.

Jo, particularment, crec que el català s'ha de protegir, ja que surt d'una posició dèbil, després de segles en què tant Espanya com França han intentat i gairebé han aconseguit destruir-lo. Però no ens enganyem, si el malalt no vol viure, ja podem posar-li sèrums, que la cosa només servirà per allargar-li l'agonia. De nosaltres depèn.

Poesia: Salvador Espriu

PERQUÈ UN DIA TORNI LA CANÇÓ A SINERA

El meu somni lent
de la gran pau blanca
sota el cel clement.

Passo pels camins
encalmats que porten
la claror dels cims.

És un temps parat
a les vinyes altes,
per damunt del mar.

He parat el temps
i records que estimo
guardo de l'hivern.

Però tu riuràs,
car veus com es tanquen
llavis catalans.

I es baden al sol
boques de captaires,
plagues de leprós.

Ningú no ha comprès
el que jo volia
que de mi es salvés.

Mai no ha entès ningú
per què sempre parlo
del meu món perdut.

Les paraules són
forques d'on a trossos
penjo la raó.

Branden a ple vent
cordes que no poden
suportar més pes.

El càntic és lluny,
i la greu campana
toca pels difunts.

Ha cessat el ball
de l'altiva monja
i de l'embriac.

La dansa també
del pelut dimoni
amb la reina Esther.

Ja no volta l'ós.
He llegit el llibre
del Predicador.

Deso a poc a poc

dintre de la capsa
tots els meus ninots.

Ara he de callar,
que no tinc prou força
contra tant de mal.

D'un mal tan antic
aquesta veu feble
no et sabrà guarir.

En un estany buit,
manen el silenci
i la solitud.

Sols queden uns noms:
arbre, casa, terra,
gleva, dona, solc.

Només fràgils mots
de la meua llengua,
arrel i llavor.

La mar, el vell pi,
pressentida barca.
La por de morir.

SENTIT A LA MANERA DE SALVADOR ESPRIU

He de pagar el meu vell preu, la mort,
i avui els ulls se'm cansen de la llum.
Baixats amb mancament tots els graons,
m'endinsen pel domini de la nit.

Silenciós, m'alço rei de la nit
i em sé servent dels homes de dolor.
Ai, com guiar aquest immens dolor
al clos de les paraules de la nit?

Passen el vent, el triomf, el repòs,
per rengles d'altres flames i d'arquers.
Presoner dels meus morts i del meu nom,
esdevinc mur, jo caminat per mi.

I em perdo i sóc, sense missatge, sol,
enllà del cant, enmig dels oblidats
caiguts amb por, només un somni fosc
del qui sortí dels palaus de la lluna.



Dibuix: Alejandra Vidal

Els *indianos* de Cerdanya.

Per Gerard Cunill



El títol pot sorprendre perquè crec que mai ningú no es deu haver plantejat que a la Cerdanya haguessin pogut existir persones que marxessin a guanyar-se la vida a les Índies, o sigui, a Amèrica. A tothom, més o menys, li sonarà que els "indianos, cubanos o americanos" van ser personatges catalans que van marxar temporalment a les Índies a guanyar-se la vida. Normalment s'anomena indianos als personatges que van tornar a Catalunya enriquits, però també molts d'altres es van quedar allí o varen arruinar-se en l'intent. Pobles de la costa del Maresme, com Arenys de Mar o Calella, Lloret de Mar o Sitges són alguns dels exemples més coneguts de poblacions on van establir-se els indianos. Sí a algú li diguessis que anomenés una població amb aquests personatges, segurament ningú no s'atreviria a esmentar alguna població dels Pirineus, com per exemple el petit llogarret del municipi de Puigcerdà, Rigolisa. D'aquí prové un dels cinc indianos que vaig trobar registrat a l'Arxiu Històric Nacional d'Espanya, a l'apartat d'Ultramar, a l'Arxiu del Consell d'Índies.

Els registres són fets al jutjat d'arribades del port de la ciutat de Barcelona i bàsicament són un historial dels viatges d'aquests indianos a Amèrica. No és casual que aquestes persones anessin a fer fortuna a Amèrica. Normalment els indianos van ser un fenomen que va iniciar-se a la primera meitat del s.XIX i no va ser molt durador. Molts dels indians van tornar en un període de 30 anys. Normalment eren persones joves i fins i tot adolescents, personatges masculins, pertanyents a una classe social comerciant, amb contactes a l'illa i provinents sobretot de la costa catalana. Per tant, aquestes persones que tractem són una excepció, però el cas és que van existir, i amb aquest article els vull fer constar a la memòria col·lectiva, encara que només s'esmentin en aquest article i no se'n arribi a parlar mai més. A més, sabem que molts d'aquests indianos van fer construir cases formidables a la costa, amb un estil colonial neoclàssic i també van ser grans impulsors de la indústria i van importar invents com el ferrocarril i productes tèxtils com les indianes i begudes alcohòliques com el rom.

El destí de molts d'aquests indianos, Cuba, viu una important bonança econòmica gràcies al creixement espectacular de les plantacions sucreres. Després de la revolució del 1791 a Haití, la gran de les Antilles es converteix en el primer productor de sucre del món i la seva economia creix de forma exponencial. D'aquesta forma, l'illa caribenya va esdevenir un destí privilegiat per a uns catalans desitjosos de trobar nous mercats i noves oportunitats col·lectives i individuals.

Però ben poca cosa sabem d'aquests que van anar a provar fortuna a Amèrica i eren de l'interior de Catalunya, en el cas

que tractem d'un lloc encara més remot, el Pirineu. Aquí no tenim cap constància clara de l'acció dels indians, per tant podem deduir que aquests no van ser molt nombrosos. De la vida d'aquests personatges de moment n'he pogut esbrinar poques coses, bàsicament de la informació que aporten aquests documents administratius, que com es pot comprendre és molt superficial i gens explicativa.

Ara entrarem en més detall amb aquests personatges.

El primer és Francesc Barrinat i Mir, de 21 anys a la data que va realitzar-se el viatge, 1833. El seu destí era l'Havana. Ens dona a conèixer que va néixer a Puigcerdà i que en l'actualitat residia a Barcelona. Era solter i els seus pares eren Francesc Barrinat i Maria Angela Mir. Els detalla que el seu objectiu era entrar a treballar a la casa comercial Roquer, pou i Cia, de la mateixa ciutat de l'Havana.

El segon cas és Josep Gelabert i Morer, de 30 anys el 1829 i que és dirigeix a l'Havana. És nascut a Rigolisa, la qual cosa pel seu cognom ens podria determinar que és de la casa de pagès de la torre d'en Gelabert, a tocar actualment de la potabilitzadora i estació del gas i del llac del torniquet, limitant amb la frontera francesa. Ens determina que llavors residia a Barcelona i el nom dels seus pares era Francesc Gelabert Boniquet i Antonia Morer Autet. Ens dona a conèixer que és solter i que té permís per anar a recollir unes pertinences i dedicar-se al comerç.

El tercer cas és el d'en Josep Oliva i Romeu, de 23 anys l'any 1825, i que és dirigeix a Puerto Rico. Va néixer a Puigcerdà i tenia la residència fixada a Alp. Era solter, de pares: Joaquim Oliva i Isabel Romeu. Va amb un permís de la seva mare per anar a recollir les pertinences del pare, el qual havia mort i a dedicar-se al comerç.

El quart cas era el de Joan Gelabert i Gispert, de 31 anys l'any 1828, és dirigia a l'Havana. Era nascut a Puigcerdà i en l'actualitat residia a Barcelona, els seus pares eren Rafael Gelabert i Maria Àngela Gispert. Era solter i tenia permís per a recollir unes peticions i comerciar.

I finalment, el cinquè cas era el de Pere Saret i Oriol, un personatge del qual no ens consta l'edat, però que té la data d'embarcament el 1831, podem determinar, veient els altres, que devia estar a la franja d'edat d'entre els 20 i els 30 anys suposadament. Era nascut a Llívia i actualment residia a Olot, era fill de Llorenç Saret i Margarita Oriol. Era casat i anava a l'Havana per a ser contractat per a la casa comercial de Josep Carbonell, de la mateixa ciutat.

Per tant, de tots aquests personatges només en tenim les datacions més importants. Però ens podem imaginar una mica com podia haver estat la seva vida a partir dels testimonis d'altres persones. Per exemple molts dels indians van arribar a Cuba i van començar essent simples mossos de matgatzem o criats de personatges importants. A mesura que passava el temps podien anar estalviant i crear els seus propis negocis, que podien prosperar o no. Molts van aconseguir grans fortunes i posteriorment van tornar a Catalunya. Desconeixem però, per falta d'informació i d'investigació quina va ser la sort dels nostres cinc indians originaris del Pirineu.

Tecnologia: Qui vigila els vigilants? Internet i el *Gran Germà*

Per Francesc X. Esteban



Fotograma de "1984", basada en el llibre homònim de George Orwell

«El Gran Germà et vigila». Qualsevol persona que hagi llegit el llibre **1984** segurament no podrà deixar de sentir un calfred per l'esquena quan escolti aquesta frase. El «Gran Germà» que dibuixa la novel·la de George Orwell sembla un ser omnipotent que controla tot el que fan els seus ciutadans per mitjà de sofisticats aparells tecnològics i un gran aparell burocràtic. Quan es va publicar l'any 1949, els conservadors van interpretar que l'obra significava un atac a la naturalesa totalitària del socialisme per part d'un exsocialista que havia vist la llum arran de les atrocitats de l'estalinisme. Orwell, que mai va abandonar les seves idees socialistes, no compartia aquestes opinions sobre el seu llibre.

Principalment, **1984** és una crítica pessimista de la ciència fruit, entre altres raons, de les pèssimes condicions de vida a la Gran Bretanya de després de la guerra i de la manera com estava evolucionant la societat. Una de les idees que ataca Orwell correspon a l'argument principal del llibre **The Managing Revolution**, de James Burnham, on indicava que una nova «classe directiva» (composta principalment per científics, tècnics, administradors i buròcrates) estava aconseguint gradualment el poder en tots els països i que llavors els termes socialista i capitalista tindrien cada vegada menys sentit.

El llibre, a més de centrar-se en el control de la societat per mitjans tecnològics, mostra com la burocràcia governant va un pas més enllà. A més de voler controlar el cos dels seus súbdits, també vol controlar la seva ment, incidint tant en els seus pensaments individuals com reescribant la pròpia cultura i la història de la societat. Aquesta tecnocràcia manipula la «realitat» per afavorir els seus interessos sense haver de recórrer, com els totalitarismes previs, únicament a l'ús de la força policial o militar.

Potser podríem pensar que la nostra societat democràtica és molt diferent de la imaginada per Orwell, però fins a quin punt? Vivim en una societat en un continu estat de por per la suposada amenaça terrorista global que ens ha «obligat» a vendre part de la nostra llibertat a canvi d'un suposat increment de la nostra seguretat. Anglaterra, la democràcia parlamentària més reconeguda, és el país del món que disposa de més càmeres de seguretat al carrer, cosa que hauria escandalitzat al mateix Orwell. També donem per suposat que les nostres comunicacions electròniques (telèfon mòbil, e-mail, webs visitades, etc.) es controlen regularment per detectar elements subversius. Fins i tot intuïm que els nostres ordinadors no són segurs i que podrien ser inspeccionats remotament per determinades agèn-

cies seguretat...

D'altra banda, la «tecnocràcia» que va imaginar James Burnham tampoc costa d'identificar al món actual. Les democràcies occidentals s'han anat tecnocratitzant durant tota la segona meitat del segle XX fins al punt que molts electors ja no les consideren representants legítims. Si a més li afegim l'efecte corruptor de la «tecnocràcia econòmica», no ens ha d'estranyar l'esclat arreu del món del moviment dels «indignats». Com a exemple anecdòtic per il·lustrar aquest fet, apunto dues notícies aparegudes a la mateixa pàgina d'un diari. La primera fa referència al president alemany Christian Wulff, que va rebre substanciosos crèdits de l'entorn d'un empresari amb qui tenia negocis. La segona tracta de la dona del president del Banc Central de Suïssa que, amb suposades informacions privilegiades, es va embutxacar un munt de diners després de canviar francs suïssos per dòlars just abans de la devaluació de la seva moneda.

Les informacions filtrades per **Wikileaks** també posen en dubte el «relat oficial» que els estats expliquen als seus ciutadans. Armes de destrucció massiva inexistents que justifiquen una invasió, tropes en missió de pau que es dediquen a massacrar la població civil, cables diplomàtics que revelen el doble llenguatge dels governs... La realitat supera a la ficció (i la imaginació de molts guionistes de Hollywood addictes a les teories de la conspiració!). Tot plegat fa créixer la desconfiança dels ciutadans cap als seus representants.

Però òbviament no vivim en el món que va imaginar Orwell i cal preguntar-se quina pot ser la diferència. Segons la meua opinió, la causa fonamental que ha fet que el nostre món sigui un lloc molt diferent del dibuixat a **1984** és el fet que l'estat no ha tingut el monopoli de les tecnologies de la informació (com sí que en té el de les armes), un món que a mesura que aquestes tecnologies es popularitzen entre tota la població, estan aconseguint un efecte paradoxal: que els membres de l'estat, els eterns vigilants de la societat, es comencin a sentir vigilats.

El 18 de novembre de 2011 un exemplar membre de la policia, en John Pike, va dissoldre uns perillosos manifestants «indignats» de la Universitat de Califòrnia-Davis ruixant-los amb un contundent esprai de pebre. Bé, aquesta va intentar ser la versió oficial de la policia, però la realitat va ser força diferent. En John Pike va ser filmat per un ciutadà anònim «gasejant» un grup de manifestants pacífics de classe mitjana asseguts a terra sense que hi hagués cap provocació prèvia per part dels manifestants ni cap avís per part de la policia. Immediatament, aquelles imatges es van convertir en un símbol de la infàmia i de la brutalitat policial, i es van propagar arreu del món per Internet.

El cas d'en John Pike és un exemple significatiu d'allò que els governs s'estan trobant quan les noves tecnologies de la informació arriben a les mans dels ciutadans. Podem citar també les revoltes de la Primavera Àrab, facilitades per l'ús de telèfons mòbils i Internet, i que van finalitzar amb canvis polítics reals. Sembla que bufen vents de canvi a tot el món. Quin nou ordre polític substituirà la desgastada elit dels tecnòcrates que tanta por feia a Orwell? Jo no ho tinc gens clar. El que em sembla segur és que la diferència entre vigilants i vigilats serà cada vegada més difosa.

Les innocentades

Per Miquel Llimona



Tinc la impressió que les "innocentades" o les bromes que se solen fer el 28 de desembre, dia dels Sants Innocents, han baixat sensiblement d'intensitat en relació a les que recordo del passat. I francament trobo que és una pena.

Les innocentades són bromes senzilles que poden fer-se a través de qualsevol sistema de comunicació. Tanmateix en els nostres dies i amb la tecnologia de què disposem, podrien arribar a ser universals. Una tradició ben nostra que es dispersaria per tota la Terra a través dels invisibles camins de les xarxes electròniques.

El ressò i l'envergadura que una notícia o una broma pot atènyer a través de les xarxes socials, missatges telefònics i altres medis electrònics és extraordinari.

Fins ara hem vist com aquests sistemes de comunicació s'utilitzen per a causes nobles – o almenys catalogades com a nobles, però no em puc ni imaginar què succeiria si fossin emprats per a una innocentada de caràcter universal.

Qui sap si des de l'espai es podria escoltar una gran rialla i del nostre món es desprendria una bombolla de felicitat, que resultaria ben convenient per la salut col·lectiva de tots nosaltres. O potser els efectes de la broma en un món poc acostumat a les bromes produirien un daltabaix d'efectes imprevisibles.

Malgrat això, la tradició de les innocentades penso que és molt sana i que dona un punt d'alegria i de cordialitat a una societat que més aviat viu en la grisor. En la naturalesa dels homes, les preocupacions i la duresa de la lluita quotidiana hi són absolutament presents, però cal no oblidar que l'alegria, el riure i la felicitat són consubstancials amb la manera de ser de l'espècie humana. I les innocentades n'eren i en són una prova evident.

Potser, la primera innocentada de debò sigui l'efemèride que es commemora en aquesta data i que és la matança dels innocents, ordenada pel rei Herodes, amb la voluntat de fer desaparèixer tots els infants menors de dos anys i conjurar d'aquesta sanguinària manera la confessió que algú li havia fet que acabava de nàixer el Messies, que havia de ser rei dels

jueus, fent-li ombra i disputant-li el tron i la corona. La brutalitat de la solució que Herodes trobà al seu problema és esgarriosa i costa de creure: no sembla que una matança d'infants de les característiques que ordenà Herodes pugui ser cosa de broma, però per aquelles estranyes coincidències amb les quals les tradicions es formen, les innocentades del dia 28 de desembre commemoren l'assassinat de tots els menors de dos anys ordenat pel rei Herodes.

Per bé que es tracta d'un fet no provat històricament i amb fortes probabilitats de ser una invenció, el fet de fer assassinar a milers i milers de criatures innocents, arrancant-les de les mans dels seus pares, no pot ser cosa de riure, ni molt menys. Sembla que la "innocentada" o la "broma" o l'engany tenien a veure amb les mentides que els pares i les mares explicaven als soldats per tal d'amagar els seus fills i evitar-los la mort. En tot cas, queda dit que la celebració es refereix als qui es consideren els primers màrtirs del cristianisme, que foren passats a espasa per ordre d'Herodes.

D'innocentades n'hi ha de tots tipus i algunes francament brutals, com la d'un empresari a qui els seus empleats varen fer publicar l'esquela en un diari, mentre ell era encara ben viu, amb el conseqüent trasbals de tanta gent que el cregué difunt i que, al cap d'uns dies, se'l creuà pel carrer, com si fos una aparició. La mort que és probablement el problema més seriós amb què s'enfronta l'home es banalitza amb multitud de bromes i moltes innocentades, com la que acabem de referir. Com si es tractés de perdre-li la por. Com va fer un conegut còmic que cridà la família entorn del seu llit de mort i quan els tingué reunits s'agafà les mans, les xocà a mode de salutació i exclamà "Passi ho bé, Senyor....."

Crec que els diaris, en altres temps, solien publicar una notícia falsa el dia dels Sants Innocents. I no sé ben bé per què han abandonat la sana tradició. Potser per por a l'efecte que es podia crear. Fa uns anys la televisió belga va obrir el seu informatiu principal amb la notícia que el país s'havia dividit entre Flandes i Valònia. Aprofitant filmacions antigues amaniren la notícia amb imatges de gent assaltant supermercats per fet acopi d'aliments, de moviments de tropes, de disturbis, dels reis marxant del país cap a un exili incert. Tot plegat va crear, durant les poques hores que precediren al desmentit de la notícia una situació de pànic i d'incertesa. La broma va costar-li la feina al director dels informatius i em sembla que també al de la Televisió, però estic segur que també va provocar en el país de la capital d'Europa, una immensa rialla col·lectiva de clar efecte terapèutic.

No cal dir que existeixen també les menudes innocentades, consistents en bromes telefòniques, cartes, correus electrònics que serveixen per atabalar als seus destinataris fins que finalment s'adonen del dia en què estan. I les antigues "llufes" o ninots fets amb paper de diari, que avui més aviat semblen relíquies del passat.

Sigui com sigui, espero que no es perdin les innocentades, perquè es sa riure's de nosaltres mateixos, de les nostres preocupacions, de les nostres angoixes. Ajuda a situar-les al seu just lloc. Això sí, només un dia a l'any, encara que ho fem per commemorar una matança d'innocents.

“Cerdanya, Información General Comarcal”

Per Guillem Lluch Torres

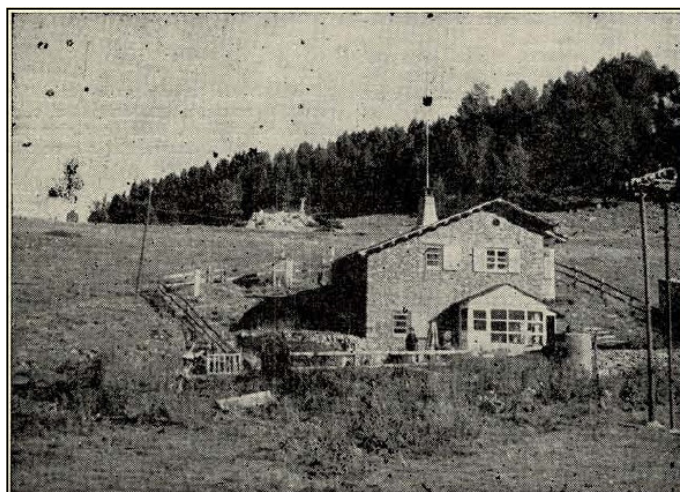


Cerdanya, Información General Comarcal. Aquest és el títol d'una revista mensual que es va editar entre els anys 1969 i 1971 i que va plasmar, amb una gran qualitat periodística, la realitat de l'època a Cerdanya. Es dona el fet curiós que els responsables de la revista eren de Barcelona, i l'editaven des d'allà. Tot i això, al llarg dels 18 números que van editar, van fer un seguiment excel·lent de l'actualitat de la vall. A les pàgines de la revista s'hi podien trobar els esdeveniments socials de l'època, com ara la inauguració de la *boîte* La Gatzara, les festes majors de Puigcerdà o Bellver o fins i tot la crònica de les noces i comunions de gent significada de la comarca. A banda, la publicació també se centrava en aquelles qüestions de gran transcendència política que van captar l'atenció de la comarca durant un bon grapat de temps.

Així doncs, rellegint les seves pàgines, un hi pot trobar notícies força interessants i el seguiment de casos ben destacats, com ara la polèmica que hi va haver quan s'havia de decidir si es feia el túnel de Toses o bé el túnel del Cadí, o sobre l'amenaça que representava la presa projectada a l'estret d'Isòvol, que havia de negar d'aigua bona part de la Baixa Cerdanya. També s'hi troben ressenyes sobre la visita a Cerdanya de Manuel Fraga Iribarne, aleshores "Ministro de Información i Turismo", o de les maniobres militars anomenades "Operación Cerdanya" que havien de prevenir una eventual invasió enemiga de la comarca, entre d'altres. La revista, a més, comptava amb col·laboradors locals com Francesc Rossell, Joan Pous o Salvador Galceran i amb la publicitat d'establiments de Cerdanya.

Els 18 números que es van arribar a editar es troben guardats a l'Arxiu Comarcal de Cerdanya, però des de fa poques setmanes també es poden consultar des d'internet (<http://cultura.gencat.cat/arxius/acce>), gràcies a la digitalització que n'ha fet l'arxiu. Tot i no ser una publicació massa antiga, la direcció de l'Arxiu ha considerat que es tracta d'una revista d'una gran qualitat periodística, i que reflecteix un moment històric de gran interès que, sens dubte, va influir en el desenvolupament de Cerdanya.

Cerdanya, Información General Comarcal va ser una molt bona iniciativa periodística que, malauradament, no va tenir continuïtat. Posteriorment amb la desaparició de la mítica *Rufaca*, a mitjans dels anys noranta, Cerdanya es va quedar sense cap publicació periodística que plasmés el dia a dia de la comarca, i així hem arribat fins a dia d'avui. Tot i que el moment econòmic ho fa pràcticament impossible seria molt interessant que Cerdanya pogués disposar d'una publicació, ja sigui setmanal com tenen al Ripollès (*El Ripollès*), o bé mensual, com a l'Alt Urgell (*Les Mesures*), que oferís una alternativa periodística i complementés a les publicacions, bàsicament comercials, que ja hi ha a la comarca.



SERVICIO METEOROLOGICO

ESTACION DE LA MOLINA



Gobernador Civil, Delegado Provincial de Ganadería, Director de "Los Sitios", Alcalde de Puigcerdà y Presidente de la Diputación, en la visita al certamen.

Túnel del Cadí i el descompte perdut

Per Alfons Mills Munt



Sembla que ningú diu res davant de la pèrdua de competitivitat que suposarà la supressió de la gratuïtat del Túnel del Cadí per part dels habitants de la comarca de caps de setmana. Vivim en una societat on tots mirem de salvar el nostre cul, i si ja el tenim segur, la resta que es busqui la vida. Però en una comarca abocada al turisme i als ingressos que aquest reporta, i en un context de crisi econòmica, tothom assumeix que s'ha de treure un privilegi mal entès a qui ve a gaudir de l'oci els caps de setmana i festius, "que ells vénen perquè volen". No ens enganyem, qui més pujava era qui havia fet el pas d'empadronar-se i obrir compte en una entitat de la comarca. No dubto que hi haurà gent que no li importará pagar, i que si gaudia de passar sense pagar era per aprofitar-se del context. Aquesta gent en sortirà clarament beneficiada. Però també estic segur que per a molts, el seu pressupost es veurà afectat i hauran de reequilibrar-lo. A la pràctica, menys compres, menys forfaits, menys restaurants, menys productes alimentaris, en definitiva menys despesa. Ja fa molt de temps que alguns segons residents pugen amb els maleters dels vehicles plens de menjar per no fer despesa a la comarca. O que no posen els peus a botigues de roba perquè la mateixa peça la tenen a meitat de preu en el seu lloc d'origen. Preus desorbitats, des de grans supermercats, fins a bars i restaurants. A l'igual que la bombolla de la vivenda, s'ha tingut llicència per augmentar els preus salvatgement i sense escrúpols, i ja se sap que els crancs són els únics que van còmodament enrere, la resta no hi sabem anar. Ara, amb menys diners per gastar, el menys necessari serà el primer que es veurà afectat, com ja està passant. El famós rati de dies d'estància per any dels segons residents es veurà disminuït inevitablement i amb ell, moltes de les seves necessitats. S'ho pensaran més abans de pujar.

Si ho mirem fredament, algú de fora de Cerdanya, Berguedà o Alt Urgell que passi pel túnel els caps de setmana li pot arribar a representar uns 1.200€ a l'any. Posem que pugi cada setmana a 25€ (sense comptar descompte per assiduitat), són 100€ al mes, per 12 mesos, 1.200€ a l'any. Uns 1.000€ pels més fidels a pujar ja que s'ha de tenir en compte vacances, etc. Per l'empresa gestora del peatge representarà aproximada-

ment un ajust de 20.000 abonaments segons han declarat (de 35.000 descomptes que hi ha en l'actualitat a 15.000). Essent generosos direm que els 20.000 que ara pagaran pujaran un cop al mes, 12 l'any. Aquests números força pessimistes representaran un augment de la facturació de Túnel del Cadí de 6.000.000€. Evidentment fer números sobre el que passarà és difícil, ja que d'aquests, potser molts no pujaran ni un cop al mes. Com saben els pagesos molt bé, la mamella de la vaca té un límit i anar a munyir sempre al mateix pot comportar conseqüències. Que sembla que ningú vol veure.

Pels ajuntaments també pot suposar un bon cop. Menys habitants censats, menys recursos. Si hi ha alguna ajuda per habitant aquesta es veurà reduïda. Els vehicles que marxaran i que paguen els seus impostos directament a les arques municipals també faran disminuir els ingressos del consistori. I menys moviment lògicament afectarà a molts negocis. Des de benzineres, estacions d'esquí i tot tipus de comerços grans i petits. Segurament els festius assenyalats seguirà havent-hi una ocupació brutal, però tot estarà subjecte a si hi ha neu, si hi ha força dies de festa, etc.

Posats a mirar descomptes pel pas del túnel, també podríem plantejar-nos les comunicacions de les comarques veïnes. En teoria, al Berguedà li passa el gran eix de comunicació amb la Cerdanya i Andorra i imagino que per compensació se li permet travessar el túnel sense cost. Amb l'excusa de ser un benefici per la lliure circulació de mà d'obra molts habitants d'aquesta comarca fan el mateix que un segon resident cerdà, però sense tenir residència. Pujar a dringar per les muntanyes o anar a Andorra de visita, però sense els beneficis que poden aportar els segons residents, serveis associats a les vivendes que tenen (jardineria, electricitat, lampisteria, neteja, etc), despesa pel fet de passejar pels pobles, restaurants, i un llarg etc. Són visitants de pujar, per exemple, a esquiar i baixar a dinar a casa.

Amb l'Alt Urgell encara és més paradigmàtic el descompte. Una comarca amb una sortida més clara cap a les grans ciutats del país que manté el descompte al túnel del Cadí per tenir una opció més. Si senyor, això és muntar-s'ho bé. És com si el habitants de Cerdanya demanessin la gratuïtat de l'autopista de Manresa pel fet de passar-hi camí de Barcelona, certament amb uns km de més. No cal que discutim en què es beneficia a la Cerdanya d'aquest descompte pels urgellencs, salta a la vista que no existeix. I que consti que ni tinc res en contra ni d'uns ni d'altres, me n'alegro per ells.

Com no pot ser d'una altra manera allò que és bo per uns és dolent per altres. I els que sí que poden permetre's pagar el descompte pujaran amb menys cues a la carretera i menys perillositat d'accidents. En els restaurants es fa i es farà menys cua, t'hauran d'oferir més al mateix preu i malgrat alguns hagin de tancar, serà positiu pels clients que quedin. El període d'ocupació serà encara més puntual i no hi haurà perill que salti el subministrament elèctric tret d'aquests moments determinats, que es veuran reduïts. Com si ensenyéssim un caramel a un nen però no li donéssim, hem acostumat a molts a reduir costos per pujar i ara s'haurà de pagar més, evidentment és una frenada al consum. El model econòmic està en ple canvi, però potser hauríem d'incidir en allò que passa i no esperar a veure com queda el panorama. Clar que aleshores potser no seriem cerdans...i sempre ens quedarà pensar que encara que treguin el descompte als no residents, aquests seguiran pujant i pagant el que els demanem, que per això són els rics.

Viatgers francesos que van travessar la frontera estatal pirinenca al segle XIX (i II)

Per Manel Figuera i Abadal



6. HENRY RUSSELL (1834-1909)

El comte Henry Marie Russell Killough neix a Tolosa el 1834. El seu pare és descendent d'una vella família irlandesa molt catòlica i la seva mare és francesa. Després d'estudiar uns anys a Irlanda —aleshores formava part d'Anglaterra—, als 23 anys emprèn un llarg viatge a Amèrica del Nord. Quan torna a Pau s'inspira en els textos de Chausenque i comença a recórrer el Pirineu. El 1858 és a Barejàs. S'enfila al Neuvièlha, a l'Ardiden (primera ascensió) i tres vegades al Mont Perdut, un cop sol sortint de Lutz (*Luz*). En una d'aquestes ascensions, a Góriz, coincideix amb Alfred Tonnellé, vencedor ja del Malh des Pois. A l'agost de 1858 és a punt de morir de fred, de fam i de fatiga: perdut durant una tempesta a les grades del circ de Gavarnia, passa una nit sencera errant vora els precipicis.

El 1859 s'allista com a voluntari a la marina i fa el segon viatge lluny, que dura tres anys. Recorre 65.000 km. Passa per Sant Petersburg, Moscou, Irkutsk, Pequín... Travessa dues vegades el desert de Gobi, baixa a Xangai i va després a Hong Kong, Macau, Canton, Melbourne, Wellington, Ceilan, Calcuta... Roman un any a l'Índia i torna a Europa pel Caire.

Retorna al Pirineu el 1861 i dedica la resta de la seva vida a explorar-lo. Al final del seu llibre *Seize mille lieues à travers l'Asie et l'Océanie* hi ha unes frases emotives que testimonien el seu retorn al Pirineu: "Perquè tornaré a veure aviat el que ja no tindrè més el valor d'aband-

onar! Mai no he estimat tant el vague horror d'aquests precipicis, on la meua oïda va a cercar l'harmonia dels pins i de l'allau; i quan els meus ulls arribin a la vellesa, aquests ulls que han vist tots els aspectes de la natura podran apagar-se tan dolçament com el sol de la tardor, sobre aquests llocs consagrats per l'únic amor terrestre que és imperible!"

Sol o amb els seus guies, efectua moltes ascensions, entre les quals una trentena de primeres. Viu de la seva fortuna personal i de les rendes de les inversions bancàries. Durant l'hivern se sotmet als "constrenyiments" de la vida mundana de l'alta societat, però els primers dies de l'estiu torna als cims. Entre les seves primeres ascensions documentades, a part de la de l'Ardiden el 1858, destaquen les del Cilindre, els Górgs Blancs, la pica d'Estats i el Carlit el 1864; el pic de Russell (Maladeta) i el Cotiella el 1865; els pics de l'Infierno el 1867; el pic de l'Alba (Maladeta) el 1868; el Comalofoorno (Besiberri) el 1869, la Gran Faixa, el Gabieto, l'Anayet i el Bisaurin el 1874, el Tempestats (Maladeta) el 1877, el tuc de Molières el 1879, el Clarabida i la Dent d'Alba (Maladeta) el 1882.

El seu destí, però, està lligat al Vinhamala, on puja per primera vegada el 14 de setembre de 1861 amb el guia Laurent Passet. El 19 d'agost de 1864, a l'Hotel dels Voyageurs de Gavarnia, funda amb Maxwell Lyte, Charles Packe i Emilien Frossard la primera societat d'excursionistes: la Société Ramond. El 1868, amb Hippolyte Passet, s'enfila de nou al Vinhamala. La tercera ascensió és la primera hivernal: l'11 de febrer de 1869, amb Hippolyte i Henri Passet.

El 26 d'agost de 1880 passa una nit fent bivac al cim de la pica Llonga. Llavors projecta la instal·lació d'unes coves, ja que, pensa ell, tota altra construcció no podria ser més que antiestètica i improvisada en un lloc com aquell. Hi fa excavar set coves. Els treballs duren del 1881 al 1893. Un forjador de Gèdra s'instal·la al coll de Cerbillo-na, amb una farga precària, per reparar els estris. L'1 d'agost de 1882 és a punt la primera cova, la vila Russell, a 3.205 m d'altitud: 3 m de llargada, 2,5 m d'amplada i 2 m d'alçada. Russell viu tres dies en aquesta cova. El 12 d'agost de 1884 la fa beneir, així com el Vinhamala. Una trentena de persones hi assisteix durant tres mesos. El 1885 fa construir la segona cova, la dels guies, i el 1886 la tercera, la de les senyores.

El 5 de setembre de 1888 demana al prefecte dels Pirèneus Auts que se li concedeixi el Vinhamala. El lloguer anual es fixa en un franc durant 99 anys i comença al gener de 1898. Russell fa erigir al cim de la pica Llonga una torre de pedres de 3 m perquè depassi la cota dels 3.300 m. Alguns estius la glacera cobreix les coves i en fa construir tres 800 m més avall, les coves Bellevue. Hi organitza recepcions sumptuoses i llegendàries, hi rep prínceps i reis sobre un tapís vermell que fa desplegar damunt de la neu. El 1893, 18 m sota el cim, fa obrir l'úl-

tima cavitat: la cova Paradís. Puja per trenta-tresena i última vegada al cim del seu estimat Vinhamala el 8 d'agost de 1904 i mor a Miarritze el 1909.

Al llarg de la seva vida ha escrit llibres sobre els seus viatges. Pel que fa al Pirineu, cal fer menció de *Les Pyrénées, les ascensions et la philosophie de l'exercice* (1865), *Les grandes ascensions des Pyrénées d'une mer à l'autre* (1866), *Souvenirs d'un montagnard* (1878) i *Pyrenaïca* (1902), entre d'altres. Traduïda al castellà el 2002 per l'Editorial Desnivel amb el títol *Recuerdos de un montañero, Souvenirs d'un montagnard* —completada el 1888 i reeditada el 1908— és un recull de ressenyes de les seves ascensions pirinenques. Hi utilitza un llenguatge senzill, sense floritures, tot i que algunes vegades hi manca una certa precisió.

Algunes de les seves frases han deixat petjada, com aquesta: "Els Alps representen l'home, el Pirineu la dona. Jo estimo més la dona." I referint-se a la franja de la serralada que va de la Maladeta al Mediterrani, llavors poc freqüentada, fa aquest comentari: "Qui hi va? Només alguns malalts i científics i ningú més. D'entre els mil turistes, emprenedors o no, que passen a engruixir, tots els anys, la multitud i el rebombori de Luishon, de Cauterès, de Bigòrra, etc., a penes n'hi ha deu que dediquin una hora o un pensament als cims nevats i històrics, als estanys i a les grandioses cascades de l'Ariège, de Cerdanya o d'Andorra. Són il·lusions: ens imaginem que entre la Maladeta i Perpinyà, el Pirineu esdevé de segona classe, com al País Basc. I no obstant això, és tot el contrari. Més enllà de Luishon ateny els núvols, sense humiliar-se, sobre una longitud de cinquanta llegües i des del cim del Canigó, tot i que dominat per algun cim veí (Puigmal, Carlit, etc.), la meravellada mirada es passeja des de Tolosa fins a Marsella. Després es perd a l'est sobre quaranta llegües de mar."

7. FRANZ SCHRADER (1844-1927)

Neix a Bordeus. El 1866 comença a conèixer el Pirineu. Topògraf, es mou principalment pel Mont Perdut i per Gavarnia. Ell mateix es fabrica els instruments de mesures i inventa l'orògraf, aparell que transcriu en un paper les línies del paisatge. La seva obra és extensa, amb més de mil pintures, dibuixos i gravats. Coneix també els Alps. Fa el primer mapa del Mont Perdut i de Gavarnia, a escala 1:40.000. El 1878 efectua la primera ascensió al Gran Bachimala, que també duu el seu nom: pic de Schrader.

8. MAURICE GOURDON (1847-1941)

Neix a Nantes. Geòleg, fa excursions científiques. El 1873 efectua un treball sobre les glaceres de la Maladeta. Més endavant explora les muntanyes de Luishon i després les de la Val d'Aran i del Pallars fins a Andorra. Un bon nombre de primeres ascensions a muntanyes andorranes, pallareses i araneses —Medacorba, Subenuix, Peguera, Bassiero oriental o punta de Gourdon, agulla sud de Saboredó, Gran Tuc de Colomèrs, la Creu de Colomèrs, pics de Comalestorres (Besiberri)...— són seves. Recull una col·lecció de 1.300 minerals.

9. AYMARD DE SAINT-SAUD (1853-1951)

Neix a Coulanges sur l'Artize, al departament de Deux Sèvres. Es mou més aviat pel Prepirineu i després esdevé un dels descobridors dels Picos de Europa. El 1872 inicia les excursions i el 1877 recorre les serres prepirinenques aragoneses i catalanes des d'Otxagabia (Navarra) fins a Tremp. Resultat dels seus anys de feina és la *Contribution à la carte des Pyrénées espagnoles*, del 1892, sis mapes a escala 1:200.000.

Amb un guia de Gavarnia, François Bernat Salles —havia escalat el mític *Couloir de Gaube* el 1889 al Vinhamala—, explora els Picos de Europa el 1890. Hi fa les primeres ascensions a la Tabla de los Lechugales i a Peña Vieja. Més endavant, el 1892, efectua la també la primera ascensió a la Torre Cerredo, sostre del massís. El 1903 funda una federació francoespanyola de societats pireneïstes.

10. LUCIEN BRIET (1860-1921)

Lucien Henri César Briet és de París. Des de petit sent atret per l'aventura, la descoberta i els paisatges. Dotat d'una intel·ligència remarcable, estudiós i ambiciós, esdevé diplomata en lletres. Adquireix una gran cultura. Als vint anys intenta viure de la ploma, però la seva poesia no té èxit.

El 1880 s'incorpora al 51è Regiment d'Infanteria de línia a la caserna de Beauvais, però en deserta i fuig a Bèlgica, on resideix quatre anys. Al març de 1885 retorna a França, li fan un consell de guerra i el condemnen a dos anys de treballs públics. Després l'envien a l'11è Regiment d'Infanteria, amb el qual fa un any de servei a l'Àfrica.

Lliure de les obligacions militars el 1886, resideix a Charly-sur-Marne, on practica la fotografia. Després de la mort del seu pare el 1887, n'esdevé l'únic hereu i adquireix una fortuna considerable. Es decideix a explorar territoris i el 1889 va a Gavarnia, on queda seduït pel Pirineu. En vol estudiar els massissos calcaris. Bon fotògraf i narrador, publica articles en revistes especialitzades. Sol·licitat per diverses societats perquè hi faci conferències i projeccions d'imatges, la Societat Geogràfica de París li fa una bona acollida.

Durant uns quants anys dedica les recerques al vessant nord, però després, el 1891, va cap a les terres aragoneses: Bujaruelo, Torla i Ordesa. Al llarg de vuit anys (1904-1911), de vegades fent de 24 a 27 h de marxa per camins de ferradura, recorre el vessant sud, principalment el Pirineu aragonès, amb guies francesos i aragonesos i amb dues mules carregades de material. Dedica una atenció especial als canyons del Mont Perdut i als barrancs de Guara, així com a la Peña Montañesa, i elabora un dels estudis antropològics i geogràfics més complets de l'època. Sobre Ordesa, Briet escriu: "I com són d'extremats la senzillesa, l'art, el luxe i l'elegància amb què aquestes crestes, aquestes muntanyes, aquests colors es diversifiquen en l'espai limitat per roques immenses!" I també: "A la vall d'Ordesa es troben reunits els aspectes més variats en gradacions marca-

des de vigor, de tonalitats de color, de gràcia i bellesa. Quantes vegades, estirat damunt la prada vertaderament extasiat, amb la beatitud infinita a què s'inclina el nostre esperit, fatigat per l'existència terrenal, he sentit, reconcentrat en mi mateix, davant d'aquest palau de la natura, com si em trobés en els braços de Déu!"

Es tracta de vertaderes expedicions, ja que s'emporta roba interior de recanvi, mantes, documents diversos, una enorme càmera fotogràfica, el seu trípod i catorze dotzenes de plaques de vidre de format 18 x 24. Fa centenars de quilòmetres per camins accidentats amb tot el seu equip i material. Duent a terme recorreguts de 30 a 70 dies, passa 350 nits a la muntanya. Durant aquests vuit anys, de poble en poble i de mas en mas, escala, visita gorges, repta per les coves... Va prenent notes, clixé rere clixé, i realitza una obra colossal. De retorn a Charly-sur-Marne, redacta una multitud de cròniques que les revistes i els diaris il·lustren en les seves columnes.

Briet posa fi a les exploracions el 1911, després d'haver publicat un centenar d'articles i d'haver impressionat prop de 1.600 clixés d'un notable valor artístic i documental. Conegut i ben rebut a l'Aragó —on se'l coneix com *Don Luciano*—, la Diputació d'Osca el recompensa editant-li el 1913 un important volum, *Bellezas del Alto Aragón*, on aplega relats del viatge. Altres llibres seus són *Un viaje a Bielsa en 1902* i *Aínsa*, així com una col·lecció de postals: "Alto Aragón Pintoresco", editada el 1912.

La seva tia li retreu que sigui solter i li retira l'herència. El 17 de gener de 1916 —als 56 anys— es casa amb Marie-Louise Chamblin i en té una filla. A França la publicació dels treballs no li aporta ingressos suficients per mantenir la família. Quan mor arruïnat el 4 d'agost de 1921, deixa una vídua i una filla petita en una situació econòmica precària. Els seus mobles i la seva biblioteca se subhasten i es perden després de la sentència del comissari taxador, però Louis Le Bondidier, fundador del Museu Pirinenc de Lorda, és a temps de salvar-ne els manuscrits, els carnets de ruta, els àlbums fotogràfics i les plaques de vidre, cobejades per un antiquari de Charly.

En vida, Briet fou un dels promotors del Parc Nacional d'Ordesa —avui d'Ordesa i del Mont Perdut—, creat el 1918. Des del 1922 hi ha una estela erigida en la seva memòria a l'entrada de la vall. Un llibre força interessant és *Tras las huellas de Lucien Briet. Bellezas del Alto Aragón*, de José Luis Acín Fanlo, editat per Prames el 2000. Els capítols centrals se centren en la vall d'Ordesa, la vall de l'Ara, el congost d'Escuaín, el congost de les Devotas i el barranc de Mascún. Els escrits i les fotografies de Briet van ser més coneguts a l'Aragó que les d'altres compatriotes seus. Encara avui l'obra de Briet és un testimoni valuós dels paisatges pirinencs en els moments en què els va recórrer. Se'l continua recordant amb afecte com "el Cantor del Valle de Ordesa". Altres informacions d'interès es poden trobar en els llibres *Explorations en Haut-Aragon*, escrit i editat per André Galicia el 2003, i *A travers le Haut-Aragon dans les pas de Lucien Briet 1902-1911*, de Claire Dalzin (Cairn, 2007).

11. ALBERT SALSAS (1864-1940)

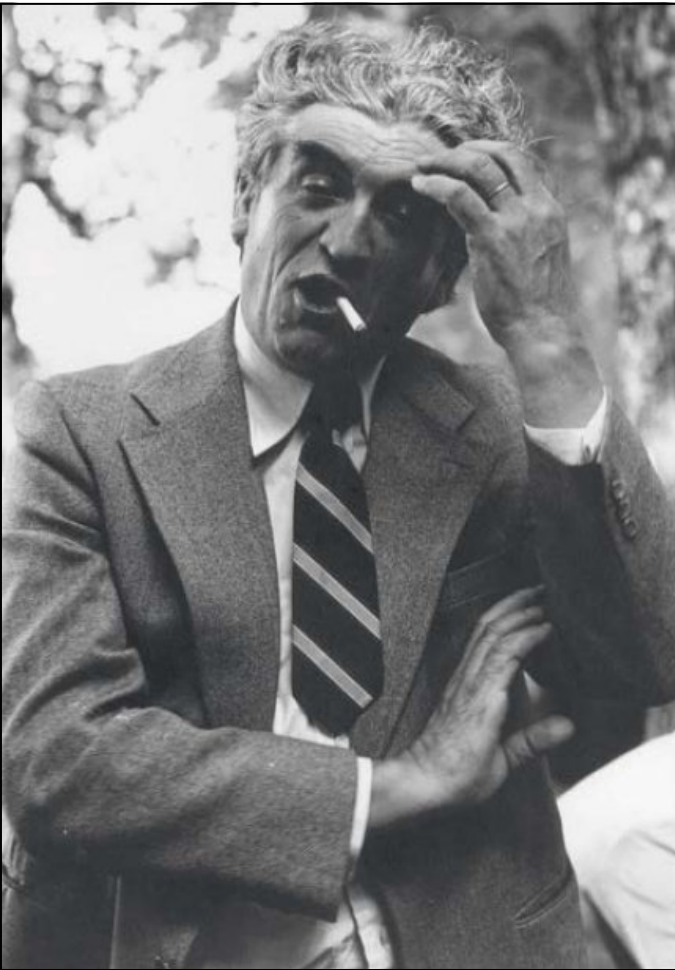
És fill de Palau de Cerdanya. Home de sòlida cultura jurídica i d'àmplia cultura històrica, és un destacat historiadore i excursionista del seu temps. A la seva obra *La Cerdagne Espagnole (Pyrénées inconnues)*, publicada el 1899, fa una sèrie de valuoses ressenyes d'ascensions a muntanyes de la comarca i de camins antics entre pobles. Els seus treballs inèdits, resultat de recerques genealògiques i heràldiques, es conserven en dotze caixes dels arxius departamentals de Perpinyà.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- ACÍN FANLO, José Luis (2001). *Tras las huellas de Lucien Briet. Bellezas del Alto Aragón*. 3a ed. Saragossa: Prames. 400 p.
- BERALDI, Henri (1977). *Cent ans aux Pyrénées*. 8a ed. Pau: Les Amis du Livre Pyrénéen. 7 v. 822 p.
- BUYSE, Juan [et al.] (1993). *Los tresmiles del Pirineo. Un estudio enciclopédico*. 3a ed. Barcelona: Martínez Roca. 534 p.
- CHAUSENQUE, Vincent de (1854). *Les Pyrénées, ou Voyages pédestres dans toutes les régions de ces montagnes depuis l'océan jusqu'à la Méditerranée, avec une carte et quelques vues des Pyrénées*. 1a ed. Agen: Prosper Noubel. 2 v. 404 p.
- DENDALETCHÉ, Claude (2002). *Cumbres pirenaicas. Primeras ascensiones. Documentos históricos*. 1a ed. Bilbao: Sua Edizioak. 224 p.
- FELIU, Marcos (1977). *La conquista del Pirineo*. 1a ed. Pamplona: Marcos Feliu, Ediciones C. D. Navarra. 200 p.
- FIGUERA, Manel (2006). *Rufaca de paraules. Antologia literària de la Cerdanya*. 1a ed. Lleida: Pagès. 541 p. (Lo Marraco; 170)
- JOLIS, Agustí; SIMÓ DE JOLIS, Maria Antònia (1971). *Pallars - Aran. (Del Garona i Noguera Ribagorçana al Noguera Pallaresa)*. 4a ed. Barcelona: Montblanc - CEC. 480 p.
- LEQUEUTRE, Alphonse; WALLON, Edouard (1875). *Guide de Cauterets indispensable aux Touristes et aux Baigneurs*. 1a ed. Pau: Cazaux. 126 p.
- (1876). *Guide de Barèges, Saint-Sauveur et Gavarnie*. 1a ed. Pau: Cazaux. 288 p.
- MARTÍNEZ EMBID, Alberto (2001). *Monte Perdido. Historia y mitos del gigante pirenaico*. 1a ed. Madrid: Desnivel. 352 p.
- (2002). *Aneto. El monarca del Pirineo*. 1a ed. Madrid: Desnivel. 368 p.
- (2004). *Flor de Gaube*. 1a ed. Madrid: Desnivel. 207 p.
- PÉRÈS, Jean-Louis; UBIERGO, Jean; FAUS, Agustín (1975). *Montañas pirenaicas*. 1a ed. Barcelona: Juventud. 211 p. Traducció de la part escrita en francès: Agustín Faus
- RAMOND DE CARBONNIÈRES, Louis (1801). *Voyages au Mont-perdu et dans la partie adjacente des Hautes-Pyrénées*. 1a ed. Paris: Chez Belin. 392 p.
- RODRÍGUEZ CUBILLAS, Isidoro (2002). *Picos de Europa. Travesías, ascensiones y escaladas*. 1a ed. Lleó: Lancia. 207 p.
- RUSSELL, Henry (1878). *Souvenirs d'un montagnard*. 1a ed. Pau: Henry Russell. 416 p.
- SALSAS, Albert (1899). *La Cerdagne Espagnole (Pyrénées inconnues)*. 1a ed. Perpinyà: Imprimerie-Librairie de l'Indépendant. 229 p.
- THIERS, Adolphe (1998). *Viatge al Rosselló i a la Cerdanya (1822)*. 1a ed. Tremp: Garsineu. 71 p. Traducció: Josep M. Cuenca Flores. (Biblioteca Pirinenca, 29)
- TONNELLÉ, Alfred (2000). *Tres mesos als Pirineus. Diari de viatge. 1858*. 1a ed. Tremp: Garsineu. 180 p. Traducció: Josep M. Cuenca Flores. (Biblioteca Pirinenca, 33)

Jordi-Pere Cerdà dins la història de la literatura

Per Marie Grau



Antoni Cayrol, "Jordi-Pere Cerdà", el 1977

Jordi-Pere Cerdà va morir el passat 11 de setembre, Diada nacional. Si creguéssim en els senyals, hi veuríem la resposta del destí a un home tan català i tan recelós de nacions i nacionalismes com era ell. O, si més no, tan poc amant d'associar tots dos mots, com qui vol dissociar allò «polític» d'allò «cultural», preservar la seva autonomia de creador, guardar la distància d'home del nord.

Però no creiem en els senyals. La mort d'un escriptor és només el moment en què la seva obra es separa d'ell per començar una vida que ja no pertany a ningú sinó a la història de la literatura, i ningú no pot dir quina plaça hi tindrà. No sé si la qüestió de la posteritat el preocupava gaire. Era un home terriblement viu. Aquells que l'han conegut ho saben ben bé: entre el joc de les seves mans immenses i els meandres de la seva conversa, semblava que capturés el temps per nodrirne l'instant present. El futur es mantenia a distància.

Com podem esbrinar quina era la part del psiquisme, del tarannà de pagès cerdà o senzillament del pragmatisme? En el món ben poc obert a la cultura on va néixer, res no li va fer tant servei com aquella disposició al present, a atrapar les ocasions al vol, a deixar-se portar per les «situacions». «Avançar», com deia ell, sense fer

plans ni especular sobre el futur: «Tota la meva creació literària és el resultat d'un caminament a les embaldes, de vegades a les cegues. Avançada lenta, amidada a una prospecció, a l'abast del maneig immediat» (*Cant alt*).

Tots els camps

Això dóna aquella fisonomia tan particular a la seva obra, més aviat escassa, lentament acumulada, que travessa tots els gèneres sense aturar-s'hi mai o tornar-hi. Poesia i tot seguit teatre i tot seguit contes i tot seguit etc., fins a la culminació de la novel·la *Passos estrets per terres altes*, que ho abraça tot. Cada vegada, un temps, una ocasió, una troballa... La poesia de deix «maragallià» dels principis la dóna als Jocs Florals de Perpinyà, la poesia compromesa de *Tota llengua fa foc* la publicaran els joves occitans de l'Institut d'Estudis Occitans entusiasmats per una modernitat formal i temàtica que era justament una ruptura amb el model ponsià. El teatre és la topada amb uns actors a la recerca de no sabien ben bé què... Cada vegada respon, dóna, aprofitant ocasions, atzars, amistats. També pren, amassa les experiències: escriu, avança. Serà veritat amb les *Contalles de Cerdanya*, que eren, en certa manera, una resposta a Albert Manent. I és que la «vida literària» catalana dels anys cinquanta era tan pobra, tan poc autònoma i organitzada (al Rosselló, ni tan sols hi havia cap editor).

I quan un desconegut (Pau Roure), vingut com qui diria d'un altre món, interpel·la els rossellonesos, Jordi-Pere Cerdà atrapa una vegada més l'ocasió al vol... Això portarà a la creació d'una associació de defensa i de promoció de la llengua: el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans. Jordi-Pere Cerdà en serà un dels dirigents, director de la revista «Sant Joan i Barres» i de l'«Almanac Català del Rosselló» durant alguns anys —amb Pere Verdaguer, aquest home cabdal de la Catalunya del Nord, sempre al seu costat. Som al 1960, Jordi-Pere Cerdà acaba d'instal·lar-se a Perpinyà, abandona l'ofici de carnisser i compra la Librairie de Catalogne. S'obre una altra època, la de l'«activisme cultural», la del treball col·lectiu, que l'obliguen a una altra pràctica de l'escriptura i de la llengua. I no solament perquè a partir d'ara redacta en català tota mena de textos que abans hauria confiat al francès, sinó també perquè la preocupació per «promoure» la llengua, per atreure un públic més extens, per fer sentir, llegir i escriure català el porta a retrobar una vena més «popular», com els textos que dóna a l'«Almanac Català del Rosselló», les cançons i el llibret de la comèdia musical *La fira de Perpinyà* (1968) que escriu per a Jordi Barre.

Aquest període tanmateix, en què els lligams entre el Principat i el Rosselló arribaven a una intensitat mai assolida fins aleshores (pensem que és la l'època de la Universitat Catalana d'Estiu, iniciada pel GREC), per a

Jordi-Pere Cerdà s'acaba amb la decepció. A la Catalunya del Nord es veu bandejat per la nova generació catalanista; a Barcelona se sent ignorat com a escriptor. Ni al nord ni al sud no havia aconseguit fer sentir la seva veu en el debat sobre el futur de la cultura catalana —un debat cada vegada més polaritzat per les urgències polítiques que dictaven el final del franquisme i la perspectiva de l'autonomia. Diguem-ho d'una altra manera: en la construcció «nacional» de Catalunya, no hi veia cap lloc per al «problema rossellonès». La seva «autobiografia literària», *Cant alt*, on s'entrelliguen inextricablement les seves experiències vitals de «català de França» i unes concepcions que fan de la literatura un producte o fins i tot una acció social, a vegades té accents d'un escrit «en defensa pròpia». Cap el 1980, retirat de la llibreria i cansat del militantisme, torna a Sallagosa.



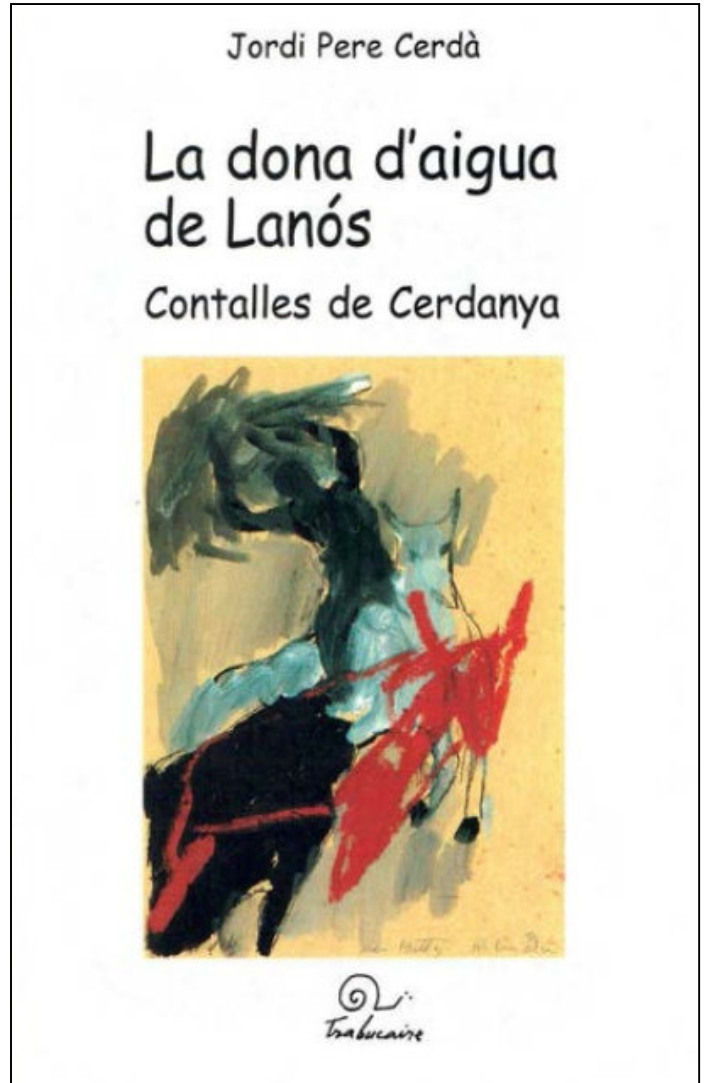
El 8 de juny de 1995 Jordi-Pere Cerdà rebia de mans del conseller Joan Guitart el guardó del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. (Foto: Barceló)

Reconeixement i dificultats

I, tanmateix, és innegable que Jordi-Pere Cerdà va beneficiar-se amb escreix de l'esforç d'institucionalització (de «nacionalització») de la literatura engegat per la jove Generalitat: de la Creu de Sant Jordi (1986) al Premi d'Honor (1995) i al Premi nacional de literatura (1999), Jordi-Pere Cerdà va rebre les distincions institucionals més significatives. I estava molt disposat a reconèixer que, a través d'ell, era l'aportació dels rossellonesos a la literatura catalana allò que hom posava en relleu: el Premi d'Honor coronava d'una certa manera el treball de «recuperació» dirigit per Àlex Susanna, el qual, al costat de les obres de Cerdà, també havia reeditat les de Josep Sebastià Pons, Simona Gay i Jep Gouzy (amb, cal recordar-ho, el suport marcat del Consell Regional del Llenguadoc Rosselló).

Certament, no li han faltat homenatges: l'últim en data, el de «poeta d'honor» del festival de Sant Cugat(2010).

Però tant la poesia per la qual se l'honora com els seus altres llibres s'han exhaurit temps ha i no es troben en cap llibreria. Situació paradoxal per a un autor que frueix d'un reconeixement institucional excepcional: no és solament absent dels catàlegs d'edició, sinó que també ho és dels manuals escolars, dels currículums universitaris, dels programes de projecció cultural... Hom ha consagrat l'autor, l'obra, que tanmateix ocupa una posició ben fràgil en el camp de la literatura catalana.



Tots els escriptors poden experimentar sens dubte aquests alts i baixos entre oblits i celebracions i el mercat del llibre no afavoreix enlloc les obres de lectura difícil, elitista potser. Així va la «vida literària». Però, en el cas de Jordi-Pere Cerdà, no es tracta potser del «problema de la Catalunya Nord» (com deia ell) que es planteja una vegada més? No pot ser que, gairebé cinquanta anys més tard i malgrat el Premi d'Honor, la remarca de Francesc Vallverdú (comentant l'absència de Jordi-Pere Cerdà en l'antologia *la Poesia catalana del segle XX* de J. Molas i de J.M. Castellet) continua essent vàlida? «Jordi-Pere Cerdà és un poeta marginal dins tota la poesia catalana moderna. En primer lloc, l'esquema literari de Castellet i Molas topava amb una poesia en què es combinaven tres elements (engatjament, ruralisme, lirisme) que dins la resta de la poesia catalana són irreconciliables. En segon lloc —i com a pressupòsit de l'anterior— la realitat en què s'insereix la poesia de Jordi-Pere Cerdà

és ben diferent de la nostra... » (carta a Antoni Cayrol, del 27XII1966).

O, cosa que és gairebé el mateix, la qüestió de saber què és el que és català en la literatura catalana? I aleshores tindriem la inversa del debat a què va donar lloc la Fira de Frankfurt de 2007.

Hi ha doncs, com diuen els sociòlegs, l'estat del «camp literari». També hi ha, naturalment, Jordi-Pere Cerdà, instal·lat en el seu ésser escriptor, «sóc un pagès, un autodidacte, un comunista, un cerdà», cada un dels termes comportant el seu propi deixant en forma de defecte sociocultural. A París no era pas massa pagès cerdà comunista quan es tractava de treure una pel·lícula de la seva peça de teatre *La set de la terra*, era massa autodidacte, li faltava aquell fons de cultura clàssica, apresada a l'escola, interioritzada. A Barcelona li passava que era massa comunista, massa pagès, o bé massa francès, massa intel·lectual per a fer un bon cerdà, o massa líric per a un «engatjat». A Perpinyà, primer era pagès i cerdà i això era meravellós, perquè allà, sabeu, han conservat la bona llengua i s'estimen la terra. Més endavant va esdevenir massa comunista (jacobí) per a ser un bon catalanista, i massa poc fabrià, i etc.



I després hi ha una obra difícil. No solament a causa de la llengua o de la retòrica, o perquè parla d'un món remot, sinó perquè és difícil. Com en la novel·la *Passos estrets per terres altes*, aquella mena d'autobiografia invertida, que, remuntant del naixement de l'individu a la història d'un poble, que remuntant de la plana i la ciutat a les «terres altes», ens arrossega cap a un viatge dintre de nosaltres mateixos (la nostra terra, la nostra llengua, la nostra història). En queda exclosa la nostàlgia. No s'hi torna als orígens, s'avança cap a la complexitat.

I, ara, què serà d'aquesta obra? Què en farem?

(Hom trobarà una «aproximació biogràfica» a Jordi-Pere Cerdà de l'historiador de la Cerdanya contemporània Andreu Balent. Va aparèixer, conjuntament amb un estudi de Cristina Badosa sobre Quatre dones i el sol, en una revista de la Universitat de Perpinyà, «Aïnes noves», núm. 3, 2010.)

Extret de la revista "Serra d'Or", gener 2012, n. 625, amb permís de reproducció.

La majestat de Cerdanya i les altres

Alfred Pérez-Bastardas

Les esglésies cerdanes han estat dipositàries de tresors artístics que avui dia són considerats de gran valor patrimonial. S'ha dit que la representació del Sant Crist en les seves formulacions diverses com els davallaments (a les valls de Boí), les Majestats vestides o nues, etc., són fruit de la lluita contra la concepció del cristianisme des de l'òptica del catarisme, doctrina que reivindicava una concepció religiosa neta d'impureses i en contra de les imatges i sobretot d'un Crist Majestat, és a dir d'una representació d'un Crist emulant un sobirà terrenal, amb vestits magnífics i corona, hieràtic i serè. En aquest article voldríem recordar-ne alguns i precisar-ne el seu lloc de localització.

Ens referirem primer a les talles del Crist originàries de Cerdanya, i també a les anomenades Majestats que tenen un valor afegit per ser talles del Crist vestides i policromades, tot i que també n'han considerades nues, que només porten el perizoni. Segons tots els autors que han estudiat les Majestat vestides, Catalunya és el país d'Europa que més en té; de fet sembla que hi havia hagut Majestats en totes les esglésies més importants del país. L'arrel de les Majestats sembla venir de Síria i es va estendre a través de l'església d'Orient. No farem aquí un examen exhaustiu del tipus diferents de Majestats segons el vestit que porten, la creu, els cabells o les barbes, etc., tan sols indicarem quines són les Majestats que pertanyen a Cerdanya i en quin lloc podem admirar-les. Pretenem amb aquesta breu notícia de les Majestats cerdanes, divulgar el seu coneixement i la seva estima com un dels patrimonis més importants d'aquest país cerdà.

En general, aquest tipus d'imatges religioses sembla que eren provinents del taller de Ripoll, dins el període del segle XIII, encara que s'amplia també al taller de Cuixà, però considerant que no era res més que una dependència del de Ripoll. Respecte de la bibliografia emprada ens guiem pel llibre "Les talles romàniques del sant Crist a Catalunya" de Rafel Bastardes, de Artestudi edicions, nº 9 de 1978. Les fotografies, a part de les del MNAC i de l'Institut Amatller, són del fotògraf R.A. Archambault, que hem extret del mateix llibre de Rafel Bastardes.

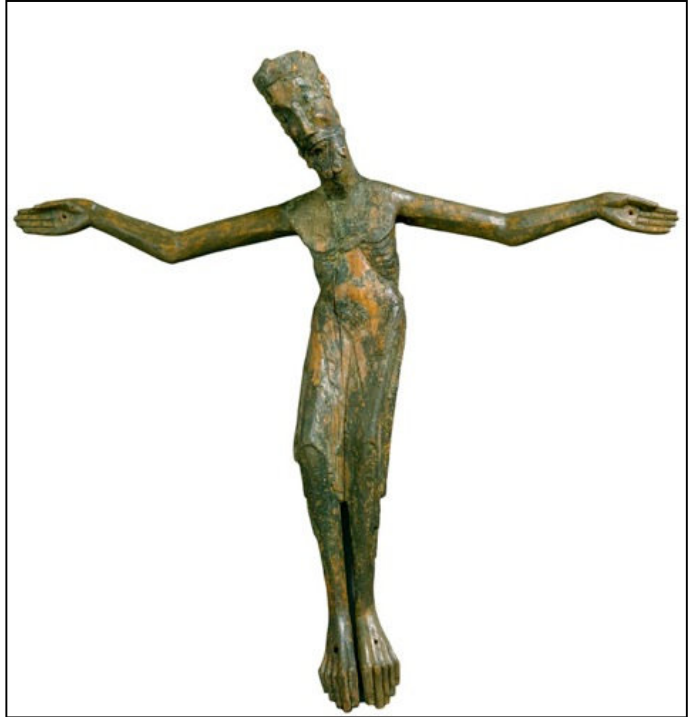
La Majestat de la Cerdanya

Les notes que segueixen pretenen explicar les Majestats de Cerdanya; i comencem aquest estudi per la que s'ha anomenat Majestat de Cerdanya, perquè si bé és cert que pertany a aquesta comarca, no en sabem de quin lloc era originària. Per no interferir gens en la descripció d'aquesta obra preferim reproduir el que el mateix Rafel Bastardes en deia d'ella (pag. 258 a 260).

La Majestat de la Cerdanya, "és una talla amb restes de policromia, la seva mida és de 64x67 cm, però els braços són nous. Es conserva al MNAC, amb el n. 113157 d'inventari, procedent d'un poble de la Cerdanya, no identificat". Es considera com a majestat nua, perquè no

té túnica, però l'hem triada la primera pel nom que se li ha donat, i perquè creiem que és força desconeguda.

Bastardes indica que hauria estat millor deixar la imatge sense els braços, doncs creu que "els braços no n'augmenten pas l'interès ni el valor, ni en milloren la visió". Però la condició per cedir-la al Museu era que se'n fes una còpia pel culte de la imatge completa.



Majestat de Cerdanya. © de la fotografia MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. fotògrafs : Calveras, Mérida, Sagrista.

I segueix Bastardes dient que la Majestat de la Cerdanya, "és una petita i bella talla plena de delicadesa i sensibilitat. Porta una corona llisa i baixa que probablement ha perdut el complement d'alguna mena de petits merlets o creus, que no li fan tanmateix cap falta. El cap és petit i allargat, amb ulls en relleu i pòmuls prominents; el nas és ben dibuixat, i la boca, finament estructurada i expressiva."

"La barba i el bigoti finament treballats i amb ratllat simulant el pèl, ens mostren els esquemes originals del sector d'Urgell: la barba formant quatre flocs per banda, acabats cada un en un cargol, i el bigoti recte i acabat també amb un cargol al final".

"La delicada inclinació del cap vers al costat dret queda accentuada per una marcada deformació de la cara, que mostra un enlairament del costat esquerre, de manera que la cella i sobretot l'orella esquerra, molt més petita que la dreta, queden a una altura molt exagerada". (...)

"Tot el cos de la imatge presenta unes superfícies extra-

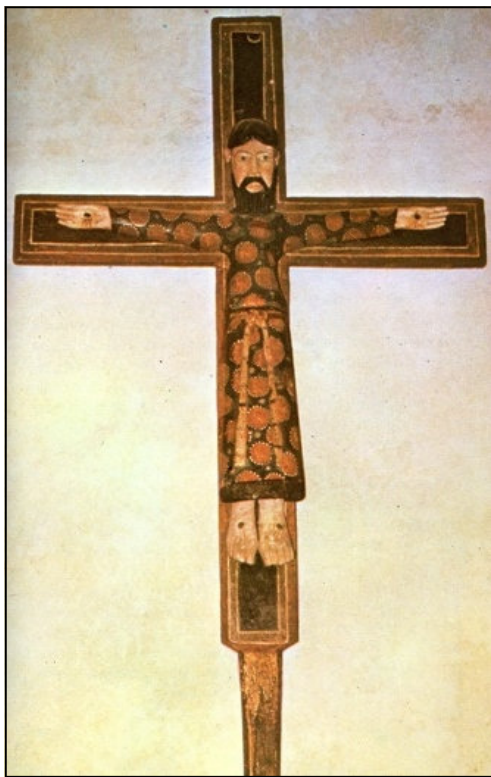
ordinàriament planes, el pit sobretot, i el grup que formen les costelles queden molt separats". (...)

"Les cames son fines i allargades, i els peus ofereixen un esquema força original, presentant una superfície plana i triangular que avança i s'eixampla fins arribar als dits, llargs i ben dibuixats, que cauen en vertical."

De tot això se'n pot derivar "a classificar aquesta imatge dins les obres del Taller d'Urgell, no pas en els seus inicis, sinó ja plenament dins el segle XII".

El simple fet que la imatge que porta el nom genèric de Majestat de Cerdanya, creiem que hauria de ser un pretext per donar-la a conèixer i exposar-la degudament com a introducció a totes les altres –com exposem en aquest article- que també són de Cerdanya.

La Majestat d'Angostrina



Majestat d'Angostrina. Fotografia: R. A. Archambault

De les Majestats vestides de Cerdanya, potser la més vistosa i elegant és la magnífica talla de Crist policromada de l'església de Sant Andreu d'Angostrina (Alta Cerdanya), que fou conservada allí fins el 1976, quan fou robada. És una talla policromada de 77x62 cm, "amb buidat de túnica, damunt una creu de la mateixa època, de 115 cm d'altura. Es tracta d'una talla que representa "els trets d'un muntanyenc ferreny, amb el cap col·locat a l'extremitat d'un llarg coll".

Porta una túnica de color blau decorada amb cercles vermells, que té encara una circumferència negra, amb puntets de color blanc. Sembla que anteriorment havia estat decorada amb motius florals, probablement del segle XIII, i retocada en el semblant per donar-li l'apa-

rença de Crist sofrent, d'una manera molt barroera. És una majestat molt retocada. Sorgida del taller de Ripoll, diu Bastardes, doncs presenta les mateixes característiques de les fetes allí, encara que es considera d'inferior qualitat, encara que "ben estimable tanmateix", tot i una restauració que sembla poc adient. La talla i la creu poden ser de començaments del segle XII.

La Majestat de la Llaguna,



Majestat de la Llaguna, Fotografia: R. A. Archambault

És una talla policromada de 120cm d'altura i la creu fa 165cm, que és d'època posterior, encara que també és romànica. Es venera a Sant Vicenç de la Llaguna (Capcir) a tocar de la Alta Cerdanya. Segons Marcel Durliat, aquesta Majestat és una reducció de la Majestat de la Trinitat (de Bellpuig) entre el Rosselló i el Vallespir, però aquesta ha conservat millor la policromia. Té la túnica pintada de blau-verd (no és la primitiva però també és romànica) i la imatge fou restaurada el segle XIII i pintada de nou prèvia una capa de pasta i una policromia que és la que ara podem contemplar, lligada a la creu també de la mateixa època. "aquest desgraciat empastament li lleva molta bellesa certament, però no pot enganyar-nos referent a la seva qualitat escultòrica" i queda evidenciat que pertany al Taller de Ripoll. "És una majestat de factura escultòrica fina i molt acurada – diu Bastardes-, que respon a l'esquema primitiu; de faccions correctes i ben estructurades, són remarcables: la boca, expressiva i ben dibuixada, i les orelles, que formen una cavitat molt simplificada però d'una gran plasticitat.

La Majestat d'All

A la Baixa Cerdanya, és una talla policromada de 78x76 cm, avui dia damunt una creu nova. Es conserva al MNAC amb el n. 15879 d'inventari. Té mans i peus des-

perfectes. La policromia actual sembla és deguda a repintat posterior a l'original i és de color vermellós. No hi coincidència per datar-la, doncs mentre Mn. Trens diu que és del segle XIV, el catàleg del MNAC de l'any 1936, la qualifica del segle XII. Basant-se en la inclinació del cap que podria tenir influències gòtiques, bé podria datar-se a la primera meitat del segle XIII. Aquesta majestat d'All, diu Bastardes és "obra probable d'un artesà no gaire dotat, potser inspirada en la majestat de Lluís de Bonis, té com a valor positiu la visible voluntat de defugir la simple còpia i cercar l'originalitat en l'estructura ondulant de la imatge, resolta amb gràcia i harmonia".



Majestat d'All, © de la fotografia MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. fotògrafs : Calveras, Mérida, Sagrista

La Majestat d'Éller

És una talla policromada de 85x83cm, amb un buidat de túnica de 29cm. Es conserva al MNAC amb el n. 49366 d'inventari, i fou ingressada el 1932 formant part de les obres de la Col·lecció Plandiura.

La creu ha estat canviada, ja que la primitiva era trençada i desapareguda, tot i que hi ha una fotografia antiga. Tampoc podem assegurar que aquesta majestat fos procedent d'Éller, (Baixa Cerdanya) en tot cas se li ha atribuït però sense fonament documental. Existeix una fotografia a l'Arxiu Gudiol realitzada a l'església original, però tenint la majestat recolzada en un banc que no permet apreciar d'on podia ser, i a més la fotografia no és documentada.

Rafel Bastardes ens diu d'ella, "creiem que forma part, indiscutiblement, del conjunt de majestats atribuïdes al Taller de Ripoll", malgrat de Durliat troba que és d'inferior qualitat, però basant-se en la comparació de la Majestat Batlló, cosa que no té comparació possible.

La túnica és d'un color verd fosc amb puntets grocs que

formen grups de tres, menys al pit, on formen una renglera rectangular. De les peculiaritats del cabell i les trenes se'n deriva que són peculiars i gairebé úniques, si no fos perquè tenen una semblança a la Majestat de Viliella, "tan idèntica en tots sentits".

"Amb una rara i excepcional unanimitat- acaba Bastardes parlant de la Majestat d'Éller-, l'hem vist considerada arreu com una imatge del segle XII".



Majestat d'Éller, © de la fotografia MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. fotògrafs : Calveras, Mérida, Sagrista

La Majestat de Viliella

És una talla que no te restes de policromia; amida uns 75cm, tenint en compte que no s'hi pot comptar els peus. La imatge que és desapareguda, la coneixem per una fotografia de l'Arxiu Gudiol, però no en sabem la data; i tenim constància que era de Viliella (Baixa Cerdanya-Baridà), i existia, segons Rafel Bastardes una fotografia a l'Arxiu Episcopal de la Seu d'Urgell, junt amb una peritació de 1929.

"És una imatge igual a la majestat d'Éller.(...) Aquesta igualtat és tan extraordinària, que al primer cop d'ull sembla que es tracti de la mateixa imatge" i només examinant les fotografies es poden apreciar les diferències, i que són principalment a part dels detalls del cos, ja que aquesta imatge no li queden restes de policromia i a la d'Éller sí. De fet, doncs, segons Bastardes "són dues talles no sols germanes, sinó bessones, evidentment esculpides per la mateixa mà, però també amb la voluntat de realitzar un exemplar idèntic, sigui quina sigui la realitzada en primer lloc".

Es diria doncs, que l'artista va voler o li van demanar de fer dues figures idèntiques. Per tant es pot considerar que pertany al segle XII. No aportem la fotografia en blanc i negre de la imatge desapareguda, ja que no és identificable actualment.

Majestat de Travesseres



Majestat de Travesseres. © de la fotografia MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. fotògrafs : Calveras, Mérida, Sagrista

Procedent de l'església de Travesseres (Baixa Cerdanya) es conserva al MNAC (1958) un Crist en Majestat policromat que té el número d'inventari 65504. Prové del llegat Espona, i és considerada una talla tardana no posterior al segle XIII, però d'estilística arcaica. Es troba en un bon estat de conservació, fou restaurada el 1977. Amida 67x62 cm i hi ha diferents criteris de datació. Segons el catàleg de l'Art Romànic de l'exposició de Barcelona de 1961 diu que la decoració pot ser del 1300 i la imatge del 1200. Rafel Bastardes en diu que és una "obra probablement eixida de les mans d'un tallista poc expert, però molt ambientat de l'esperit tradicional, conté tanmateix el sentit del volum, i manifesta una evident voluntat de síntesi, menyspreadora dels detalls innecessaris, i no gens pròpia de l'artista simplement afeccionat". I encara "l'estructura de la imatge és, efectivament, molt simple". Es considera sortida d'un taller situat al bisbat de la Seu d'Urgell.

La Majestat d'Ix

De les anomenades majestats nues, la de Sant Martí d'Ix, (Alta Cerdanya) és una talla policromada de 76 cm d'alçada damunt d'una creu de 119 cm, més 45 cm per al peu. La imatge es conservava a l'església esmentada

però fou robada el juliol de 1975, sabent-se que es trobava el 1978 en una col·lecció particular a Alemanya. En aquests moments no tenim cap notícia nova. Examinant la fotografia a color del llibre de Rafel Bastardes, podem comprovar a simple vista que la imatge té un cos desproporcionat, entre la llargada dels braços i de les cames. Marcel Durliat creu que és de la primera meitat del segle XIII i en diu que "les cames i els braços són tractats amb una major preocupació per la veritat anatòmica, però el cos resta petit. Els cabells, cauen sobre les espatlles formant trenes que no són ja esculpides sinó pintades. La barba es cargola fent tirabuixons delicats. Un accent de dolcesa i de delicadesa suavitza la rigidesa hieràtica tradicional." La policromia és apreciable en tons verds i vermells, mentre que la creu en la part davantera havia estat daurada en època més tardana. Tota ella presenta una talla plena de senzillesa no exempta de detalls, com la boca amb un somriure ple de bonhomia. Es considera que prové del Taller d'Urgell.

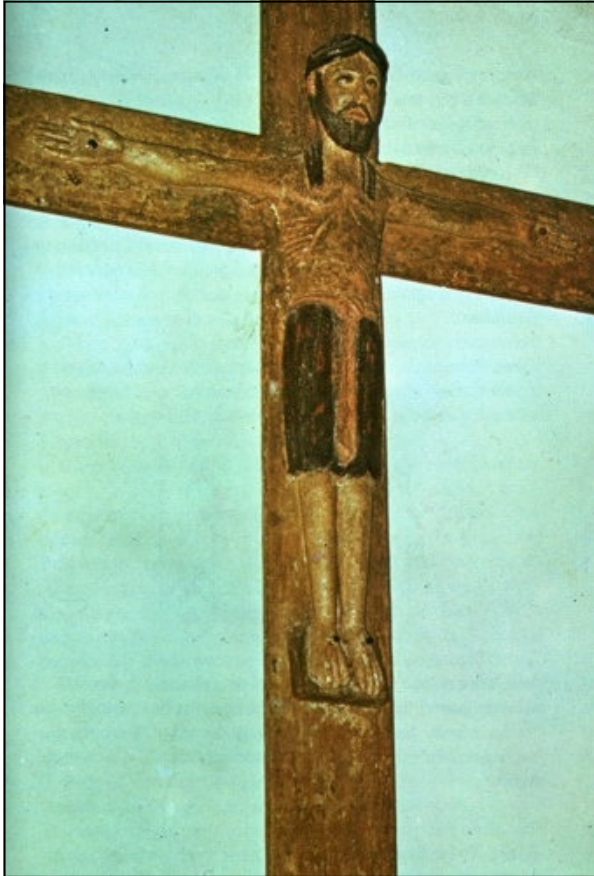


Majestat d'Ix. Fotografia de R.A. Archambault

Durliat hi afegeix que el cos del Crist queda petit en comparació a les extremitats, encara que és el cap que és massa gros, que forma part d'una de les característiques del romànic, quan es tracta de figures reduïdes. És a dir en aquests casos i segons el cànon establert en el romànic com més petita és la imatge més gros és el cap en una proporció- recorda Bastardes- d'una alçada equivalent a cinc caps.

La solució donada pel cenyidor que aguanta la tovallola del Crist, té connotacions semblants a la Majestat d'Iravalls i de la Majestat de Portella, encara que no exactament iguals, i sembla que pot ser una solució diferent d'altres talles del Taller d'Urgell.

Majestat d'Iravalls



Majestat d'Iravalls. Fotografia de R.A. Archambault

És una talla policromada, l'alçada del Crist amida 65 cm i la creu 117 cm i 35 cm de peu. Es conserva a la pròpia església. Segons Durliat la imatge és de la primera meitat del segle XIII, i ha estat restaurada "recentment". La imatge té semblança amb la de la Portella, malgrat la diferència en el costellam; la barba és ben treballada i el ratllat és vertical. Els ulls esguardant l'infinit li donen un aire de concentració que s'aparta d'altres majestats estudiades. Sembla segons Bastardes que "no podem considerar-la eixida d'un gran taller organitzat, sinó de l'obra d'un hàbil artesà local". Pels experts, "la tovallola que cobreix de la cintura als genolls, porta uns plects verticals acabats en ratlla trencada i a diferents nivells, i és subjectada a dalt amb una faixa, amb un nus simple, que cau centrada formant dues tires superposades", és un detall de gran importància i la restauració que fou feta era la correcta davant d'una petita rectificació en el caient de la tira, que no correspon gens al *perizonium* romànic. Bastardes conclou que la interpretació del primer restaurador era la correcta.

Majestat d'Envalls

Talla policromada de 59 x 55 cm damunt una creu de 107 x 76 cm, i es conserva a l'Institut Amatller d'Art Hispànic, a Barcelona, procedent de la capella de Sant Martí d'Envalls al terme d'Angostrina.

Fou considerada de finals del segle XII però Durliat l'atribueix a la primera meitat del XIII.

Es va conservar bé fins el 1936, en què desaparegué el cap, el qual fou reconstruït i col·locat al seu lloc. És un Crist del qual se'n conserven moltes fotografies; un clixé de Vidal i Ventosa del MNAC, són evidentment anteriors a 1936 i mostren el Crist original; n'hi ha d'altres de l'Arxiu Gudiol, de l'Arxiu Mas i de Gabriel Roig (avui a l'Arxiu Albert Bastardes), que tenen interès per fer-ne la comparació.

Es conservava abans del 1936, segons Rafel Bastardes en un santuari que era "la capella d'un petit hospital, avui arruïnat, construït en el camí que mena al Carlit, les Bulloles i el Capcir, i tenia un hostel molt freqüentat".



Majestat d'Envalls. © Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas

Durliat en la seva descripció de la imatge, la presenta com una talla d'efecte realista, tenint en compte que la incrustació de la policromia no ajuda gens a precisar-ne els detalls que podrien donar punts de referència per ser datada. Sembla que té influències del Taller d'Urgell, però llunyana (diu Bastardes), "més anecdòtica que

substancial". Tots els detalls estudiats, fan pensar que "si l'anatomia és imprecisa, és també sòbria i digna, com realitzada per un hàbil però modest artesà que no volgués aventurar-se gaire, conscient de la modèstia de les seves possibilitats". La tovallola, en canvi és més treballada i és de color verd.

És interessant la creu de forma potençada, que segons Bastardes té "relleus d'estuc recoberts d'un vernís amb reflexos metàl·lics i decorada amb ramatges circulars i flors de lis, iguals als de l'altar, procedent del mateix lloc, del qual es conserven els quatre costats a l'església d'Angostrina. Al cim de la creu, els caps del sol i la lluna, i als extrems laterals les figures de Maria i Sant Joan, vestits amb túnica de color blau-verd i mantell groc. A baix, la figura d'Adam eixint de la tomba. Al dors, també una decoració florejada, amb l'Agnus Dei al centre i el tetramorf als extrems, amb els noms mig esborrats de MARCVS, LVCAS, MATHEVS".

El retaule romànic de Sant Martí d'Envalls

Però no voldríem deixar de banda que en aquesta església hi havia un retaule (avui a la col·lecció Amatller) que és datat a primers del segle XIII, i com que té unes característiques especials, en donem notícia aquí; l'estil del dibuix de la cara del Crist centrat ens recorda molt el del retaule de Guils, així com els apòstols que estan drets amb túnica i mantell, conformen uns personatges molt rígids, encarcarats, de la qual cosa es pot desprendre una interpretació en el sentit que l'artista no era un gran expert, i presenta tot el conjunt com d'arrel popular. Aquesta peça no es pot considerar un retaule clàssic ni un frontal d'altar, per això, hem preferit donar-ne notícia juntament amb la Majestat adjunta. Aportem la fotografia d'aquest retaule que creiem que és la primera vegada que es publica en color, conegut també amb el nom dels apòstols.

Aquestes serien les Majestats que pertanyen a la Cerdanya, Si anem al MNAC o alguna de les poques esglésies que encara preserven aquest Crist, aturem-nos un moment per contemplar-los: són talles de fills de la terra que pertanyen al nostre patrimoni. Un patrimoni a voltes poc conegut, tot i que ha estat estudiat amb tot rigor.

Retaule d'Envalls. © Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic. Arxiu Mas.



Entrevista a Salva Martos Cortés

Júlia Estornell



Salva Martos Cortés, “Se me ha resistido el premio RTVA. Pero bueno, nadie es profeta en su tierra.”

Salva Martos Cortés, nacido en Barcelona hace 31 años, es un apasionado del cine. Diplomado en el Centre d'Estudis Cinematogràfics de Catalunya y Licenciado en la Escuela Superior de Arte Dramático de Málaga, la tierra donde reside, Salva tiene un bagaje muy extenso en el panorama audiovisual.

Ha ejercido de docente de guión y como profesor de interpretación, su último curso fue en el Certamen Internacional de Curtmetratges de la Cerdanya, en el que participó su cortometraje *Terapia de Choque*, siendo ganador del primer premio del certamen y premio a mejor interpretación femenina para la actriz Isabel Ordaz.

También ha sido director de teatro y director de escena de “La medida” de Brecht, de “La noche no duerme” de Mercedes León y ayudante de dirección y asesor de escena de “Trío” de Xavi Morató, con lo que ha ido compaginando con su trabajo de analista de guión y guionista de “El contrato”, rodada en 35 mm, del cortometraje “Niea” de Lorena Torres, y de “En la noche”. Ha participado como ayudante de dirección del cortometraje “I love cine Ramblas” de Yus Queralt y Caye Casas, de Escándalo Films, y del cortometraje “Galería 291” de Jon Rivero.

El cortometraje *Terapia de choque*, su última producción como director y guionista, ha sido seleccionado en más de 70 festivales y ha ganado más de 20 premios tanto a nivel nacional como internacional y ha conseguido ser el cortometraje andaluz más premiado del 2011. Ahora ultima dos nuevos proyectos: “Aunque tú no lo sepas” y “Secretos del lado oscuro”. Sin duda Salva Martos se postula como uno de los talentos más prometedores del panorama español y aprovechamos su presencia en la entrega de los premios del Certamen Internacional de Curtmetratges de Cerdanya para hablar con él y conocerle un poco mejor.

El director, guionista, actor... ¿Se nace o se hace?

La pasión por contar historias viene desde el nacimiento. Es como un don, algo que no puedes dejar de hacer, ya sea de pequeño cuando juegas con tus muñecos, o de mayor cuando empiezas a escribir pequeños relatos. La especialización - guionista, director, etc.- sólo viene cuando te formas, ya sea de forma autodidacta o en una escuela. Sólo en estos dos casos aprendes las normas y la técnica, que es necesaria para que tu pasión se convierta en tu profesión.

¿Cuál es la primera película que viste en el cine?

El planeta de los simios, la versión original. Impresionante en pantalla grande. Creo que fue todo un shock, en el mejor sentido de la palabra, claro.

En el colegio, hacías obras de teatro, imagino. ¿Has pensado en volver actuar o te decantas por seguir detrás de las cámaras?

Ahora mismo no podría volver a actuar. Lo dejé con 18 años, cuando estuve de gira con una compañía durante algunos meses. Me gustaba más crear desde el otro lado, tener y sentir todo el control de lo que la gente está viendo. Actuar es uno de los oficios más complicados y sacrificados que conozco. No tendría paciencia. En realidad, tendría hasta vergüenza porque no lo haría bien. O sí, nunca se sabe...

Tienes mucha experiencia en el sector y tocas todos los palos. ¿Te consideras más autor o director?

Un autor es un autor cuando tiene mundo propio, mucha experiencia y cinco o seis obras maestras a sus espaldas. Yo soy un director, un artesano de la imagen y la palabra. Y si lo pienso bien prefiero ser esto antes que un autor. Un autor siempre llega menos al público, pues la denominación de autor lleva necesariamente cierta separación entre públicos diferentes. Un autor es Fellini, un director artesano es Spielberg. Todo el mundo ha visto una película de Spielberg y pocos una de Fellini. Fellini era Dios, pero Spielberg es más listo.

¿Consideras que todavía hay muchas historias que contar? ¿Cuesta cada vez más encontrar historias bien contadas?

Siempre hay historias que contar. No importa qué historia cuentes si está bien contada. Si una historia está bien estructurada y narrada te puedes tragar la historia de un caracol que recorre 200 km en toda su vida. Y, efectivamente, cada día me cuesta más encontrar en el cine o en los cortometrajes historias que cuenten algo. Cuando me refiero a contar me refiero a una estructura en condiciones y una acción dramática definida. No me interesa ver a un personaje que no hace nada durante dos horas de película. Para eso me voy a una cafetería.

¿Qué puedes contarnos de tu experiencia en el mundo audiovisual? Te quedas con el teatro, el cine, la tele...?

Ahora prefiero el cine. Me encanta la idea de trabajar en equipo con muchos artistas y artesanos que darán a tu idea un empaque cinematográfico y que este resultado podrá ser visionado casi eternamente. También porque un rodaje, en el fondo, es muy divertido. Es un pequeño caos. Se parece a un aeropuerto el día de Navidad: todo el mundo está haciendo algo o esperando... pero ese algo o esa espera tendrá, casi siempre un buen fin. Hacer teatro me encanta pero se necesita mucha disciplina y mucho tiempo. Disfruté mucho haciendo teatro en la escuela de arte dramático y volveré a él cuando tenga algo interesante que contar. Y en cuanto a mi experiencia en el mundo audiovisual, me formé en la escuela de cine pero no fue hasta hace tres años cuando todo lo aprendido se aposentó y pude utilizarlo. Yo en el fondo me considero más guionista que director y, en este sentido, ligado a la escritura lo he estado desde siempre.



Salva Martos con el alcalde de Puigcerdà, Albert Piñeira, durante la entrega de premios del II CICC

En tu familia nadie se dedica al mundo cinematográfico, ¿Qué pasa el día que dices “Mamá, Papá, quiero ser artista”?

Muy buena pregunta... Siempre hay uno de los dos padres que se toma el asunto de forma seria y otro que tiene los pies en la realidad y se lo toma a guasa. Al principio uno te apoya y el otro no, pero cuando ven que la cosa tira hacia delante ven que vivir de esto puede ser posible y entonces todo es más fácil. En cualquier caso es normal que salgan dudas en el entorno familiar. Esta profesión es muy inestable y la mayoría de los padres quieren lo mejor para sus hijos. De nacer otra vez le haría caso a mi padre: me haría funcionario y en mi tiempo libre rodaría o escribiría. Ahora ya es tarde para ser funcionario, no tengo memoria para aprenderme todos los temarios como un robot.... No, definitivamente jamás podría haber sido funcionario. El destino está escrito.

Tu última producción profesional es Terapia de choque, avalado por Black Diamond producciones. ¿Cómo surge la idea, la historia?

Quería hablar sobre la sumisión de unas personas a otras y surgió el tema de una madre conservadora que quiere cambiar a su hijo porque es homosexual. También quería demostrar que aún se pueden hacer cortometrajes en una sola habitación y que pasen cosas. Mucha gente dice “odio los cortometrajes de dos personas hablando en una habitación”, pero en mi corto hay al menos tres puntos de giro, una estructura y una acción dramática que va *in crescendo*. Quería demostrar que lo importante es el cómo cuentas una historia. Lo demás es lo de menos.

Desde el principio sabías y tenías claro qué actores iban a protagonizar el corto: Pablo Fortes e Isabel Ordaz (en el papel de madre). ¿Pero qué se siente cuando una actriz como Isabel Ordaz, poco después de mandarle el guión te llama y te dice que quiere hacer el papel?

Que una de tus actrices favoritas te diga Sí en tu primer proyecto y en un par de días es algo que jamás soñé. Pero a Isabel le gustó el guión y dijo: “lo quiero hacer Sí o Sí”. A partir de ahí sentí un miedo tremendo y una gran responsabilidad. Al final todo salió rodado. Isabel es una gran profesional y me enseñó mucho durante el rodaje. Era la primera. El primer día me dijo “tú eres mi director y me pongo a tu entera disposición”, lo que me dejó estupefacto. Hay chavales de primero de carrera en arte dramático que sienten y creen que por el mero hecho de estudiar interpretación ya son actores y por ende de otra raza humana, por esto tal sorpresa. No llegarán a nada.

¡La realidad supera la ficción! Dolores y Sergio hay muchos. ¿Qué reacción ha tenido el público al ver Terapia de choque?

La mayoría de los premios que hemos ganado han sido del público, así que creo que ha gustado bastante. Hay gente que ríe mucho y que, al final, se emociona. Las proyecciones en festivales han sido cálidas y la gente alaba particularmente las interpretaciones, el guión y la excelente música de Pablo Trujillo.

Terapia de choque ha sido un éxito comercial, has competido con directores consagrados y has estado en muchos festivales del panorama español. ¿Imaginaste alguna vez que el corto tendría tan buena acogida?

Sinceramente sí. Yo lo escribí con la intención de que fuese un corto festivalero para y por el público. De hecho así se lo hice saber al productor en cuanto le pasé el proyecto: le aseguré que sería un corto de éxito. Lo que no me esperaba eran tantas selecciones en toda España y, por supuesto, que íbamos a ir a festivales tan potentes e importantes.

¿En qué festival no has estado que te habría encantado estar y qué premio se ha resistido que te hubiese gustado ganar o tener?

Almería en corto. Fui en el año 2006 y lo pasé genial. Un pedazo de festival como Dios manda. Se me ha re-

sistido el premio RTVA, premio que se da en Andalucía a las mejores producciones realizadas. Paradójicamente ha sido el cortometraje andaluz más visto en España durante este año así que no optar a este premio, por un lado me hace gracia y por otro me sorprende, no como director ni porque mi trabajo sea mejor que otro, sino por el hecho de ser andaluz. Pero bueno, nadie es profeta en su tierra. No debería sorprenderme. Estas cosas pasan. Quizás en el próximo corto. O no, quien sabe...

Terapia de choque ya ha terminado su vida por festivales y forma parte del pasado año ¿Podemos decir que tus sueños se van cumpliendo?

Ya tengo el primer cortometraje tal y como lo quería tener, para que mi nombre fuese sonando y mi trabajo también. Ahora hay que ponerse las pilas y hacer nuevos proyectos pues tengo la sensación de que el tiempo pasa muy deprisa. Hay directores que ruedan dos y hasta tres cortos por año, les envidio y me pregunto si también sería capaz de ello. En cualquier caso ahora estoy preparando dos proyectos. Si, definitivamente he tenido un buen comienzo. No me puedo quejar.



Un fotograma de "Terapia de choque"

¿Qué proyectos tienes para éste año que empieza?

Dos proyectos "Aunque tú no lo sepas", que rodaré con Black Diamond S.L, la misma productora de "Terapia de choque" y "Secretos del lado oscuro", un pequeño proyecto que me gustaría rodar en Barcelona sobre marzo o abril. Mi idea es ir alternando un corto de mediano o gran presupuesto con otro más modesto, más íntimo y arriesgado.

Y ya para terminar, un pequeño cuestionario:

El cine no existiría sin...

Hollywood y sus inicios. Murnau y Lang. Después de ellos nadie ha inventado gran cosa. El público. Siempre el público. Para ellos hay que hacer las películas y el director que diga que no es un mentiroso... o bien un prepotente. Un director tiene que hacer películas para la gente. Sin gente no hay nada.

Si fueras un personaje de ficción, ¿quién serías?

Clark Kent. Torpe, simpático... con un secreto escondido. Siempre me ha llamado mucho la atención este personaje. Quizás también James Bond, que me encanta y

me pirran todas sus películas.

¿Con qué director te identificas?

Me identifico con cada director que me ha hecho soñar o pensar. Pero si tengo que elegir algunos serían Fellini, por sus personajes exagerados, locos o extraños, y Billy Wilder, por el hecho de escribir esas historias tan divertidas y al mismo tiempo tan ácidas y dramáticas.

¿Quién es tu musa inspiradora?

No existe la musa inspiradora, sino las imágenes, sonidos y palabras que te inspiran algo y, de pronto, ahí está la historia. Si estos sonidos, palabras e imágenes te los inspira alguien a quien admiras, quieres o amas, mejor que mejor. Pero no hablaremos de mi vida privada... (se ríe).

¿Una cita de película?

"Nunca aprenderé que no hay que ponerse rimel cuando se sale con un hombre casado". Lo dice Shirley Maclaine en "El apartamento", lo que demuestra la gran sensibilidad de Wilder y su certeza a la hora de escribir sobre la vida, la verdad y lo que siempre interesa: las historias sobre personas.

¿Tu mujer de cine?

Lois Lane, de siempre. O Marion, la novia de Indiana Jones en "En busca del arca perdida". Me gustan las mujeres que hacen muchas cosas, que se mueven, que están algo locas, que hablan mucho, que incluso son más fuertes que tu.

Tu vida es como...

Una película de Fellini, con el drama de una de Wilder, la velocidad de una de Walsh y los momentos místicos de una de Antonioni.

¿En qué época o corriente cinematográfica te hubiese gustado nacer?

En los inicios de Hollywood, años 20 o 30. Cuando un director podía terminar un western un viernes por la tarde y comenzar un lunes por la mañana un musical. Cuando el director era un artesano, un trabajador del medio que daba lo mejor de sí mismo. Y también en los años 70, cuando una nueva generación de directores norteamericanos demostró que hacer cine personal no está reñido con aburrir al público. Mucha gente cree, por ejemplo que "El exorcista" es una película de terror, cuando en realidad es un film sobre la soledad moderna y la pérdida de la fe. Si hace una película así Bergman o Rosales la gente se quedaría dormida, o la mayoría de la gente. La hizo ese genio que era Friedkin y la gente acudió en masa al cine. De nuevo, repito: lo importante es saber contar una historia.

Desearías trabajar con...

Marcello Mastroianni. Lástima que ya no esté entre nosotros. James Cagney, que también ha muerto. ¡Dios!, me acabo de dar cuenta que soy un mitómano sin remi-

sión.

¿Qué película te hubiera gustado dirigir?

Uf, tantas, tantas, tantas... Venga, voy a elegir unas cinco que más o menos me definan y al tipo de cine que me encantaría hacer o ver: “Ocho y medio” LA PELICULA DEFINITIVA; “El padrino II”, quizás la mejor película norteamericana de la historia; “El apartamento”, porque sigue siendo moderna, inteligente, vital, mágica, trepidante, triste, alegre; “Todo sobre mi madre”, porque te engancha desde el principio y no te suelta, por su poderosa fuerza estética y cinemática; y “En la ciudad”, porque habla de nosotros, en este tiempo, ahora.



Muchas gracias Salva y felicidades por los premios y el éxito de “Terapia de choque”. Esperamos que tengas mucha suerte este año con tus proyectos y te deseamos una larga trayectoria en el mundo cinematográfico. Estaremos atentos a tus próximos proyectos.

Entrevista a Marta Parreño

Jordi Forcada i Nicolau



Marta Parreño (Barcelona, 1980) és una de les promeses més fermes de la nova i prolífica fornada de directors i guionistes del nostre país. Després de l'èxit internacional de la seva òpera prima "Las piedras no aburren", enguany ha presentat a mig món el sensacional curtmetratge "Una flor en recepción", una història d'amor solitari i fugaç que ha tingut una gran acollida entre el públic congregat en aquesta segona edició del Certamen Internacional de Curtmetratges de Cerdanya i durant tot l'any 2011 a les principals cites del calendari cinematogràfic. El curtmetratge, de vint minuts de durada i amb els actors Alberto Amarilla i Belén López com a cares visibles, ha estat una de les sensacions de l'any.

Aprofitem l'avinentesa per parlar una estona amb la Marta que, amb "Una flor en recepción", ha estat finalista de l'edició d'enguany del nostre Certamen.

Dos curtmetratges professionals en la teva trajectòria i dos èxits rotunds. En confiança, quin és el secret?

Rotunds, rotunds, no ho sé. Que han anat bé? Sí. Sobretot tenint en compte que jo no he estudiat cinema i que vaig començar en això una mica de casualitat. Jo crec que no hi ha un secret. S'han donat un conjunt de circumstàncies que han fet que jo hagi acabat absolutament enamorada d'escriure guions, de crear móns i situacions que només estan en el meu cap i de rodar, rodar i rodar. El cinema és un llenguatge apassionant i jo sóc de lletres pures. He descobert una nova manera de comunicar-me i de comunicar.

Un dels segells que caracteritzen la teva obra és la doble faceta de guionista i directora. Quins avantatges i quins inconvenients hi trobes?

Avantatges tots. Inconvenients cap. Les històries que jo escric vull dirigir-les jo. La direcció d'un altre pot convertir la teva història en quelcom tu no volies. Jo quan escric tinc molt clar com es veurà a la pantalla, a on posaria la càmera, quina és la llum i el color predominants,

etcètera. Veig als actors. Cada gest, cada mirada. I després només he de trobar les peces per encaixar-ho tot i fer-ho realitat. Si escriuria per a altres, per suposat, però coses per encàrrec. Les històries que em neixen de dintre vull dirigir-les jo. Per mi és molt important.

"Una flor en recepción" demostra una inusitada maduresa considerant la teva curta trajectòria en aquest món. Creus que un guió potent i ben treballat i una direcció fina i destre són les claus per assolir l'excel·lència d'aquest producte?

No sé quines són les claus per assolir l'excel·lència perquè no he arribat a ella. Algun dia potser. O potser mai. La meva formació en el cinema és estrictament com a guionista. El guió és la base del curtmetratge, els pilars. Una pel·lícula, curta o llarga, és com una construcció arquitectònica i calen molts elements. Si un falla, tot se'n va en orris. Un guió ben treballat és, sens dubte, la base; si no el tens, deixa-ho córrer. I després jo crec que és molt important tenir-ho tot molt clar, en tot moment. QUÈ vols explicar i COM vols fer-ho. Durant tot el procés sorgeixen moltes preguntes, dubtes, problemes, i has de tenir en tot moment la resposta ràpida i clara. Has de tenir la pel·lícula al cap abans de fer-la (tot i que també has de deixar-te sorprendre per la pròpia pel·lícula, que adquireix vida pròpia i demana coses que tu no pensaves).

Alberto Amarilla és una cara coneguda però la seva brillantíssima actuació a "Una flor en recepción" va captivar enormement el públic assistent al Certamen, resultant guanyador del premi a millor actor. Com és això de dirigir alguns experimentats pesos pesants de la gran pantalla i dotar el curtmetratge d'aquest toc tan personal i d'autor?

Tenir bons actors és com tenir un bon guió. Bàsic. I en un curtmetratge com el meu, més encara. A "Una flor en recepción", els 12 primers minuts són dos actors asseguts a la barra d'un bar, amb un diàleg continu. Fer que no decaigui, mantenir la tensió, l'emoció i l'interès no és fàcil amb dues persones assegudes i sense acció. Però ells, tant l'Alberto com la Belén, ho van aconseguir. Són l'ànima del curt. Ells són el curt, sempre ho dic. I els estic infinitament agraïda per haver confiat en mi, per tirar-se a la piscina amb aquesta història sense saber res de mi i per haver posat el seu enorme talent al servei d'aquest curtmetratge només perquè els va agradar el guió.

Sovint la nostra feina ve condicionada per uns referents culturals determinats. Uses aquests referents propis per desenvolupar el teu llenguatge cinematogràfic?

Suposo que és impossible no utilitzar referents propis. Jo sóc el que m'envolta, el que m'emociona, jo sóc la meva família, els meus amics, la música que m'agrada, les situacions que visc o que m'expliquen, la ciutat on

visc. Estic formada de totes aquestes coses i moltes més. M'agraden les històries senzilles però complexes, és a dir, que aparentment semblin simples però que per sota tinguin un munt d'emocions amagades i/o contingudes. Que siguin profundes. M'agrada que el que no es diu sigui més important per la història que el que s'està dient. Els dos personatges de "Una flor en recepción" estan parlant de coses banals, però tots dos s'estan transformant durant la conversa. I al final, cap dels dos és la persona que era abans de conèixer l'altre. Tots dos han canviat. No han tingut cap tipus de contacte físic, però s'han transformat més que amb situacions aparentment més rellevants.



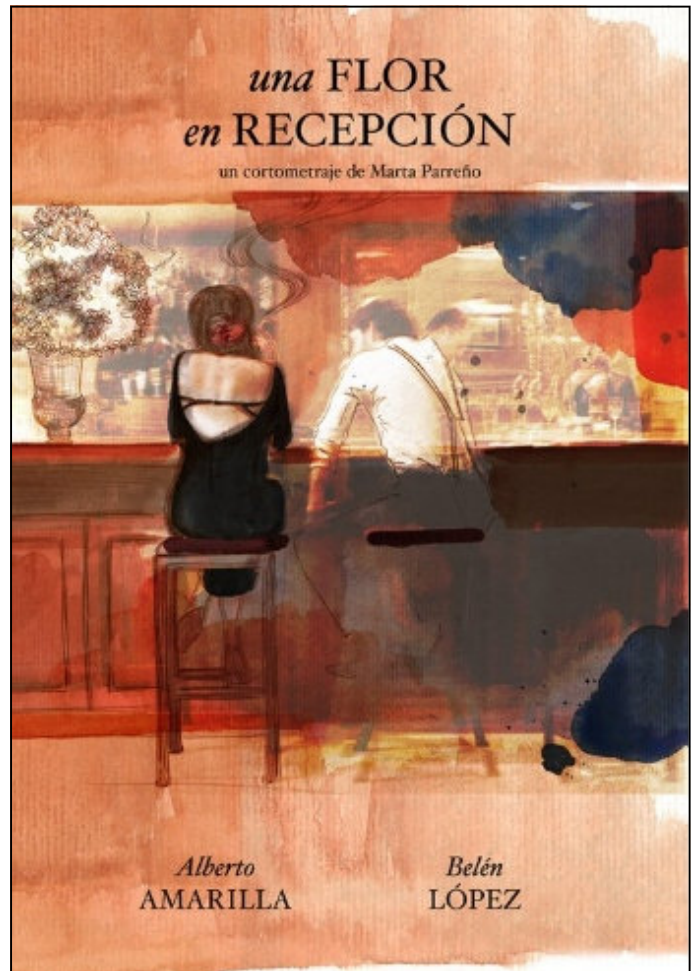
Marta Parreño durant el lliament de premis del II CICC

Des del Certamen estem intentant promocionar la comarca com a plató cinematogràfic. Com valoren la natura i el paisatge de Cerdanya des d'un punt de vista artístic i creatiu? T'agradaria rodar alguna cosa aquí?

Sóc una absoluta amant de natura. I es clar que m'agradaria. Sóc catalana i els meus curts s'han rodat a Albacete i a Madrid. Tinc una assignatura pendent amb la meua terra, que a més té grans escenaris per fer el que vulguis. El problema dels curtmètrgistes és que estem molt limitats pels diners i pel temps. Però jo estaria rodant cada dia. A la Cerdanya, a Barcelona... a la Lluna.

Enguany al Certamen hem experimentat una gran millora de nivell pel que fa als curtmètratges rebuts. Com veus el panorama nacional i què n'opines d'aquesta nova fornada de joves creadors?

Actualment Espanya té una fornada de joves realitzadors increïble. Tenim uns talents gegants als que haurien de donar oportunitats. I hi ha uns curtmètratges que, per quantitat i qualitat no tenen res a envejar a qualsevol altre país. Jo actualment estic organitzant un festival petit a Barcelona, Curtmiratges. Hem rebut gairebé 300 pel·lícules d'arreu d'Espanya i n'hem de seleccionar només 30. No t'imagines les joies que hem rebut i de les quals la gent no en té ni idea que existeixen. És una llàstima. Definitivament les sales de cinema haurien d'apostar pels curtmètratges.



Òbviament aquest inici tan prometedor que has dut a terme ha de tenir continuïtat. Quins projectes de futur tens en ment?

Jo estaré escrivint i creant sempre. Però està clar que necessito ajuda, jo i la resta de directors que comencen. M'he gastat tots els meus estalvis en el meu segon curtmètratge i fins que no em recuperi, si em recupero, no podré tornar a rodar. Ara estic escrivint un llarg, "El silencio de Irene", pel qual estem buscant finançament. No sé si podré rodar-lo o no algun dia, potser d'aquí a 5 anys, potser 10, però ho intentarem. Ganes no ens falten. Imaginació tampoc. I, mentrestant, seguim amb el viatge de "Una flor en recepción" per festivals.

I per últim, creuem tots els dits pels premis Goya d'enguany. Quines sensacions tens davant d'aquesta oportunitat que, esperem, no sigui l'única?

La veritat? Seria meravellós estar entre els 4 nominats, però no tinc moltes esperances. No vull tenir esperances. La gent que m'envolta en té molta d'esperança. Jo m'estimo més no pensar-hi gaire i, si arriba, benvingut sigui. Però no vull portar-me una desil·lusió com la que s'emportaran els que es pensen que em donaran el Goya. La setmana vinent sortirem de dubtes. Serà el final del somni o l'inici d'un de nou i més gran. Jo ja he fet tot el que havia de fer per intentar-ho i estar entre els finalistes ja és un súper premi. Que m'imagino allà dalt recollint el Goya? Mil vegades ho he somiat, abans i després d'estar en aquesta llista. Si algun dia sento el meu nom en una cerimònia com aquesta, em desmaiaré i no

podré sortir a recollir-lo. ☺

Moltes gràcies pel teu temps, Marta. Felicitats per la feina ben feta, comptem amb tu per les següents edicions del nostre humil Certamen i serà un plaer i un orgull poder anar seguint aquesta carrera tan reeixida que has emprès.

Gràcies a vosaltres per fer arribar els curtsmetratges a la gent. Hi ha moltes persones al darrere de cada pel·lícula, gent que treballa per un immens amor a l'art.



Un fotograma de “Una flor en recepción”

Puigcerdà (1874-1936): Llops pertot arreu

Enric Quílez i Castro



Ara que els mitjans de comunicació ens amenacen amb una onada de fred siberiana com aquelles que no es recorden des del 1956, m'agradaria parlar d'un dels efectes que antigament tenien a la nostra comarca aquests fenòmens puntuals de fred intens: l'aparició de llops famolencs a la plana cerdana.

Els llops, que habitualment vivien a les muntanyes, baixaven a la plana empesos pel fred intens a la recerca de preses, cosa que originava no pocs problemes als pagesos i als habitants dels pobles pirinencs, que llavors solien estar força aïllats degut a les males comunicacions i a les nevades intenses. No cal dir que no hi havia carreteres com ara ni llevaneus i que, pel que sembla, nevava més que no pas ara.

Els llops campaven per la plana i notícia d'això en queda constància a la premsa de l'època. Per exemple, a "La voz del Pirineo" de 17 de desembre de 1882, apareixia la següent notícia breu:

"Durante los días que arreció el último temporal de nieves presentaronse atrevidos lobos acosados por el hambre a las puertas de muchos pueblos de la Cerdaña. Como fueron perseguidos inmediatamente se refugiaron otra vez a sus guaridas, sin haber causado afortunadamente ninguna de sus encarnizadas fechorías".

Val a dir que, antigament, a Cerdanya i al Capcir hi havia força llops. Per exemple, a la vall de Galba se'n té constància de força quantitat d'aquests animals, fins al punt que les autoritats estatals havien arribat a autoritzar l'ús del foc al bosc per eliminar els llops.

Trobem una altra referència a la premsa, concretament a "La voz del Pirineo", de l'11 de gener del 1885, en relació a una altra nevada:

"[...] Agréguese a tan delicioso cuadro la afflictiva situación en que se hallan muchas familias pobres, sin pan que comer, leña para calentarse, la paralización de todos los trabajos y además la amenaza de que los lobos y demás alimañas expulsados de sus guaridas y acosados por el hambre y los hielos, vayan sin cesar rondando y rodeándonos, y se tendrá una pálida pintura del afflictivo y azaroso estado de este país [...]"

I encara una altra referència del mateix mitjà del 25 de gener de 1885:

"Los habitantes de las masías que se hallan aisladas y todos cuantos se ven precisados a marchar por esos mundos de nieve y hielos, están atemorizados por el miedo de ser víctimas de los afilados colmillos de los lobos, que según parece, andan corriendo por todos lados en busca, sin duda, del alimento que no encuentran en ninguna parte. Bonitos huéspedes nos hemos echado."

Realment, 1885 va ser un any de llops. En el número de l'1 de febrer de 1885, trobem encara una altra referència més dels temuts cànids, aquesta molt més explícita:

"En vista de los continuos paseos que, tan tranquilos, los lobos están haciendo por las cercanías de Osseja y Palau, los vecinos de estos pueblos han construido un barracón donde se esconden dos hombres armados y dispuestos a hacer fuego al primer atrevido que intente acometer a unas reses enfermas que tienen expuestas a corta distancia para tentar la gula de los lobos. Pero es el caso que, a pesar de observar dichos cazadores cómo los lobos pasan y traspasan, ninguno se deja caer en la red aproximándose lo bastante para poderles hacer fuego."

También en el pueblo de Guils cada día hay tiroteo para la caza del lobo, pero quíá, ellos tan tranquilos campean por todas partes como si tal cosa."

Por las cercanías de Ger se han visto algunos de los llamados llops cervés, que tienen fama de ser los más encarnizados que se conocen."

Afortunadamente no han ocasionado por ahora, que sepamos, daño alguno lamentable".

Val a dir que el panorama és esfereïdor, però que per ser tan nombrosos i famolencs i terribles aquests llops cerdans, no es van lamentar desgràcies personals.

L'any següent, el 16 de gener del 1886, tornem a trobar referències de llops a Cerdanya. Aquí ja treuen l'artilleria pesada:

"Tenemos noticia de que, son tantos los lobos que recorren el llano, efecto de las últimas nieves, que, bajo la inteligente dirección del Teniente de Loubeterie Sr. Viol, tratan varios pueblos de la Cerdaña francesa de practicar una batida que durará tres días. La voracidad de dichos animales es tanta, que han sido víctimas de ella la mayor parte de los perros de los citados pueblos."

Com podem veure, aquí ja tenim notícies d'atacs als gossos dels pobles afectats pels llops.

Una setmana després, el 24 de gener de 1886, tenim més notícies:

"Respecto a la batida de lobos que debe efectuarse en la Cerdaña francesa, añadimos: que por autorizado conducto sabemos, que el prefecto de Perpiñán, de acuerdo con el general de aquella división militar, mandará dos compañías del regimiento de línea nº 100, de guarnición de la misma plaza, con sus correspondientes jefes y oficiales, y además, una sección de la banda de tambores y cornetas de la propia fuerza, con objeto de que la mencionada batida produzca el mejor resultado para la destrucción de tan voraces animales, los cuales tienen consternada a toda la Cerdaña francesa. Aplaudimos el celo de las autoridades gubernativas, en la vecina república,

en obsequio a la seguridad amenazada de sus administrados.”

El que dèiem: l'artilleria pesada. Van arribar a mobilitzar l'exèrcit, cosa que fa palesa la gravetat del problema que havien de tenir els cerdans amb els llops a l'hivern.

El 20 de gener de 1889 trobem la següent referència, que sembla indicar un període amb menys problemàtica de llops:

“Atendidas las acertadas precauciones que de algunos años a esta parte están tomando los ganaderos para la destrucción de los lobos, actualmente apenas se nota la existencia de tan dañinos animales, de modo que, durante estos temporales de nieves, no se sabe que hayan cometido fechoría alguna en ningún punto de Cerdaña”.

Pel que sembla, d'ocasions en continua havent (temporals de neu), però els llops sembla que no molesten tant els interessos humans, ja sigui perquè n'han après, ja sigui perquè es troben molt delmats.

En el número del 20 d'abril de 1890, trobem noves referències d'atacs de llops, tot i que molt més reduïdes:

“[...] Tenemos que añadir la presencia de dos soberbios y encarnizados lobos que uno de estos días se atrevieron a penetrar en las Pareras, estrangulando dos carneros de casa Montagut, y si no los despellejaron fue debido al valor del pastor que guardaba el rebaño, el cual logró ahuyentar a los lobos con gritos y a pedrada limpia.

Desgracias personales, afortunadamente, no hay que lamentarlas”.

Dels mateixos llops de les Pareres, hi ha més notícies la setmana següent, al número del 27 d'abril de 1890:

“Los lobos que según decíamos en nuestro número anterior acometieron, hace poco, un rebaño de casa Montagut, de las Pareras, parece han pasado al otro lado del Segre, pues, recientemente hanse encontrado los despojos de cuatro ovejas, de otro rebaño que pastaba en las inmediaciones de Ger, confirmando lo consignado la presencia de aquella feroz pareja por los alrededores del referido pueblo”.

Passem a l'11 de gener de 1891, també a “La Voz del Pirineo”:

“Una día de la semana pasada, aparecieron dos lobos muy cerca del pueblo de Urtx, habiéndose apoderado de un cerdo muerto que abandonaron, internándose en el monte, al salirles al paso un conocido cazador que no pensaba en tal encuentro.”

Hem d'esperar al 3 de febrer del 1895 per trobar la següent referència de llops, que curiosament, es creien ja exterminats:

“Cuando ya se creían exterminados por completo de estas montañas, la semana pasada aparecieron dos soberbios lobos entre Sallagosa i la casa de campo de Concellabre, y el colono de aquella solitaria hacienda, sabemos ha tomado atinadas precauciones, para evitar que su ganado no sea presa de tan dañinas fieras.”

No sabem si els llops tenien el costum d'anar en parella o bé si es tractava cada any de la mateixa parella de llops. La manca de descripcions precises ens impedeix fer suposicions.

Continua una setmana després, el 10 de febrer de 1895, on es té referència de llops a prop de Puigcerdà:

“En los primeros días de la semana que hoy fine se han visto repetidas veces los lobos, en distintos puntos de esta comarca y hasta por los alrededores de nuestra villa. Así lo vemos confirmado con los siguientes sucesos verídicos sucedidos.

Había muerto una caballería, en Das y abandonados sus despojos, se notó que acudían a devorarlos los lobos y puestos en acecho dos vecinos del pueblo con escopeta, sólo lograron dispersarlos y herir a uno, a juzgar por el reguero de sangre que se vio sobre la nieve que pisaron. La fuga de los referidos lobos júzguese que debió ser la misma noche hacia los alrededores de nuestra población, no sólo por el alboroto que producían los perros de las masías, si que también por haber desaparecido uno de la casa de la Baronía, y por las pisadas y sangre que dejaron desde la quinta del Sr. Schierbeck a la torre del Sr. Pedraza”.

No trobem la següent referència fins al 4 de desembre de 1898, en un cas ben peculiar:

“Que más quisiera el correo de la Seo de Urgel [Seu d'Urgell], que poder cambiar el intempestivo itinerario que se le obliga a seguir, para preservarse de ser comido por una cuadrilla de lobos que hace pocos días salieron a su paso por el torrente de Bolvir, obligándole a retroceder y pedir auxilio a las autoridades de dicho pueblo que, hallándose en pleno consejo municipal, al ver llegar tan azarado al conductor del referido correo y atendidas sus razones, varios vecinos allí reunidos se prestaron a acompañarle hasta la capilla del Remedio [Remei], sin encontrar senda alguna de aquellos carnívoros lobos, ahuyentados sin duda por la sombra de la gente armada que había salido a perseguirles”.

Podríem continuar, però com a mostra significativa crec que ja és suficient. A més a més, a partir d'aquesta data, les referències escassegen molt. És evident que s'ha passat en pocs anys, d'una malvestat important de llops, molt nombrosos i atrevits, a una altra de pocs llops que no actuen individualment i que fan atacs selectius als ramats de la comarca.

A l'actualitat es parla de la reintroducció del llop a la Cerdanya. És natural, vist el temor atàvic que encara perdura a la memòria popular, que aquest sigui un tema polèmic. En tot cas, els temps han canviat i és molt improbable que encara que el llop arrela un altre cop a la comarca, tornin a repetir-se aquests episodis descrits per la premsa de finals del segle XIX.

100 anys de l'arribada al pol Sud

Gael Piguillem

*Aquests dies ha fet **cent anys** de l'arribada de l'home al pol sud geogràfic. Es tracta d'una de les curses més conegudes de la història recent que va enfrontar, com ja sabreu, l'expedició britànica dirigida pel **capità Scott** i la noruega de **Roald Amundsen**. No obstant és un error interpretar-ho només com una carrera més d'una època en què els nacionalismes i la ciència impulsaven els homes a omplir els buits que encara tenien els mapes al centre d'Àfrica, l'Amazònia i les regions polars. Assolir els 90° de latitud sud va ser possiblement l'última gran aventura de l'home (amb el permís de la cursa espacial). Després de la conferència que el Dr. Iñigo Soteras va fer per al GRC fa uns mesos sobre la seva estada a l'Antàrtida en què ens va explicar, entre altres coses, les condicions en què convivia a la base espanyola i de llegir sobre les expedicions de fa un segle a les regions polars, queda clar que arribar fa cent anys al Pol Sud va ser una autèntica proesa que no té res a veure amb sortir a passejar per la neu un matí assolellat, ni observar focs i pingüins com als documentals.*



Amundsen amb un abric de pell de llops sobre uns esquís, prop de casa seva a Noruega

Roald Amundsen

Amundsen va néixer el 1872 i va sentir una gran atracció pels viatges ja en la seva infància, en plena època de l'exploració de l'àrtic quan el també noruec Fridtjof Nansen va realitzar els seus viatges a Groenlàndia i en direcció al Pol Nord. Es va formar com a mariner i va participar en la l'Expedició Antàrtica Belga, la primera a passar, l'any 1898, un hivern sencer en la llarga i freda foscor de la nit polar de 6 mesos. Hi va conèixer el met-

ge Frederick Cook (qui en un principi no havia de participar en l'expedició i qui pocs anys després s'atorgaria el fals honor d'haver coronat per primer cop el Mont McKinley, sostre d'Amèrica del Nord, a Alaska). L'escorbut es va aliar amb la foscor i el fred, i Amundsen i Cook van acabar agafant el comandament d'una tripulació afeblida que s'havia d'alimentar de carn crua de focs i pingüins a més de fer abrics amb pell de focs.

L'any 1903 Amundsen va ser també el primer a navegar de l'Oceà Atlàntic al Pacífic pel **Pas del Nord-Oest** vorejant les illes de l'arxipèlag àrtic canadenc, una ruta comercial molt demandada antigament per enllaçar Europa amb la Xina sense passar pel sud d'Amèrica o d'Àfrica. La ruta, no sempre navegable, va atrapar el vaixell en el gel i la travessa va durar tres hiverns. En aquest temps Amundsen va aprendre dels inuit tècniques per sobreviure en condicions climàtiques extremes així com a fer anar trineus amb gossos.

El següent objectiu de l'explorador noruec va ser el **Pol Nord** amb la intenció de desembarcar al gel àrtic amb el mateix vaixell que havia fet servir Nansen: el *Fram* (que en noruec vol dir "Endavant"). Però una successió d'esdeveniments l'any 1909 el van fer renunciar. Per una banda les dificultats per trobar el finançament. Per l'altra els anuncis de dues persones que afirmaven haver assolit el Pol Nord: el mateix Frederick Cook (millor metge que mentider ja que, després de fer-ho amb el Mont McKinley, també va voler fer creure tothom que havia arribat al pol) i Robert Peary (fet també ha estat objecte de controvèrsia). I per últim la notícia que l'anglès **Robert Falcon Scott** estava organitzant una expedició al Pol Sud. Enlloc de desanimar-lo, aquestes notícies van esperonar Amundsen a emprendre la que seria l'expedició que li ha donat la fama: **arribar al Pol Sud abans que ningú**. Va mantenir aquesta idea en secret fins al punt que, excepte el seu germà i el lloctinent de l'expedició, la seva tripulació encara creia que aniria a l'àrtic.



El capità Robert Falcon Scott

Robert Falcon Scott

L'expedició comandada pel capità de la Marina Reial Robert Falcon Scott va ser la cinquena ja de l'Imperi Britànic per aquelles terres. Ja anys enrere el mateix Scott o Ernest Shackleton havien estat a una latitud més propera al Pol que ningú abans. I no només això, també havien recollit un munt de dades i mostres, i cartografiat el terreny. Amb l'experiència acumulada en aquells anys anteriors, l'Expedició Terra Nova, que és com es coneix popularment aquesta expedició (en honor al nom del vaixell amb què hi van arribar) es va preparar millor per tal d'assolir, aquest cop sí, el pol Sud, alhora que tenia també com a objectiu la recerca i l'exploració.

El primer problema que va haver d'afrontar Scott va ser el finançament. La imminent Guerra Mundial, feia que es destinessin cada vegada menys diners a l'exploració i més a la producció armamentística. Tot i ser una iniciativa privada, el govern va aportar la meitat del pressupost. Els diners eren necessaris per comprar i reformar el vaixell Terra Nova, pagar els 65 homes que es va endur (entre militars i membres d'anteriors expedicions) i adquirir el material, que tampoc va ser barat: per exemple un dels membres va anar a Sibèria a comprar una trentena de gossos i una vintena de cavalls, i fins i tot es van emportar tres vehicles eruga motoritzats.

D'altra banda Amundsen, un personatge extremadament pragmàtic, va preparar a consciència l'expedició per a assolir el seu únic objectiu. Va triar experts esquiadors nòrdics com a acompanyants i trineus tibats per un centenar de gossos com a mitjà de transport. Aquesta diferència respecte a l'equip d'Scott va ser clau ja que l'anglès tenia entre els seus objectius la ciència i la recerca a l'Antàrtida, i no va preparar el viatge al pol tan bé com el noruec. Potser també perquè Scott no sabia que tindria un competidor.

Rumb a l'Antàrtida

L'expedició noruega va sortir d'Oslo el juny de 1910 i, quan van fer escala a Madeira, va comunicar la seva intenció d'arribar al pol Sud per telegrama a Scott. Finalment, el mes d'octubre el germà d'Amundsen ho va fer públic a tothom.

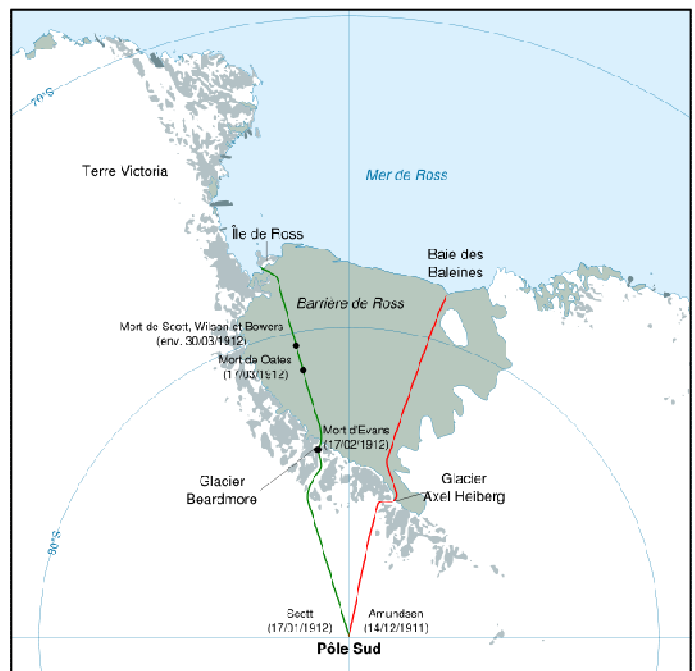
Després de navegar per l'Atlàntic, l'Índic i el Pacífic durant més de mig any, els noruecs van arribar a l'Antàrtida el gener de 1911. Van instal·lar el seu campament, que van anomenar *Framheim*, en un extrem de la barrera de gel de Ross. Scott tenia el seu a l'altre extrem. Amundsen s'havia plantat 100 quilòmetres més a prop del pol que Scott (en un lloc que els britànics havien desestimat prèviament), però per contra hauria d'obrir un nou camí, ja que Scott seguiria la ruta que havia recorregut en una expedició anterior amb Ernest Shackleton.

La idea d'Amundsen era clara: aprofitar aquells mesos d'estiu austral per explorar el terreny, fer un tros del camí i deixar provisions a les latituds 80°, 81° i 82°, després passar l'hivern al campament base preparant el

material i després emprendre la marxa el mes setembre amb l'arribada de la primavera.

L'expedició britànica va sortir de Cardiff el juliol de 1910 i també va arribar a l'Antàrtida el gener de 1911. Van patir diversos contratemps (van estar a punt d'enfonsar-se en una tempesta, van topat amb un iceberg, van quedar embarrancats al gel...) que els van provocar la pèrdua de temps, carbó i cavalls. A més, quan van fer escala a Melbourne, se'ls va lliurar el telegrama que havia enviat Amundsen dient que també es dirigia a l'Antàrtida. Massa tard per Scott per modificar els plans.

Els britànics van dedicar el primer estiu antàrtic a treballs científics així com també a deixar aliments en punts del camí que seguirien l'any següent. Un grup va arribar fins al campament noruec, més ben situat que no es pensaven. Tot i això Scott no va voler alterar els seus plans. Durant l'hivern, al seu campament, van seguir amb la feina de recerca alhora que preparaven el viatge al pol. L'experiència i la informació recopilada en els anteriors viatges a l'Antàrtida van ajudar a planificar l'expedició d'Scott, que seguiria la mateixa ruta que la de Shackleton: travessar la barrera de gel de Ross i remuntar la serralada Transantàrtica per la glacera Beardmore fins a l'altiplà.



Rutes seguides per Scott (en color verd) i Amundsen (vermell)

La travessa al Pol

El 8 de setembre Amundsen va decidir iniciar la marxa amb set homes més, però una baixada sobtada de les temperatures i diverses tempestes de neu els van fer tornar al cap de pocs dies. En aquesta sortida fallida Amundsen va demostrar que faria prevaldre l'interès del conjunt de la missió per davant de l'individual, abandonant homes enmig d'una tempesta si ajudar-los podia fer perillar l'objectiu del grup.

El 19 d'octubre de 1911 Amundsen va sortir cap al pol amb quatre homes (Hanssen, Wisting, Bjaaland, i Has-

sel) i cinquanta-dos gossos que tibarien els trineus, deixant enrere els tres homes que havien criticat els seus mètodes. Van desplaçar-se per damunt de la prèviament explorada barrera de gel de Ross amb relativa facilitat i en en menys d'un mes de marxa es van plantar als peus de la Serralada Transantàrtica. Van descansar un dia i van remuntar els més de 2500 metres de desnivell per la glacera Axel Heiberg amb força dificultats però més ràpid del que pensaven: només quatre dies. El **21 de novembre** ja eren a l'altiplà.



Els noruecs avançant pel terreny antàrtic

Un cop arribats a l'Altiplà Antàrtic van establir el campament en què Amundsen tornaria a fer gala del seu esperit pràctic ordenant matar vint-i-quatre gossos: vint-i-quatre boques menys per alimentar i provisions extra que deixarien conservant-se sota la neu per la tornada.



Els britànics arrossegant trineus amb cavalls

Scott va sortir el **13 de setembre de 1911** amb un grup de 16 homes (la resta seguien amb les seves tasques científiques), un cop arribessin als peus de la glacera Beardmore sacrificarien els cavalls per tenir més provisions i pujarien a pes el material per la glacera. Novament la mala fortuna els va jugar diverses males passades. Els vehicles eruga es van espatllar i van haver d'arrossegar més de 300 kg al llarg de 250 km per la

barrera de gel, perdent temps i forces. Una tempesta els va retenir cinc dies acampats, consumint provisions que havien de gastar durant el viatge. La tempesta va acabar el **9 de desembre**, tenien per davant la part més dura del trajecte (la glacera i l'altiplà). Havien fet la part més assequible en quasi dos mesos.



Membres de l'equip d'Scott arrossegant la càrrega

Mentrestant Amundsen i els seus havien anat recorrent l'altiplà, que els va resultar molt més difícil de recórrer a causa del mal temps i de la gran quantitat de gel, irregularitats i esquerdes del terreny que impedié liscar els trineus i els esquís amb facilitat. En poc més de dues setmanes van assolir el punt on havia arribat l'expedició de Shackleton nou anys abans. Aparentment havien de ser els primers a recórrer els 180 quilòmetres que els separaven del pol. I realment ho serien perquè el grup d'Scott estava començant a remuntar la glacera.



Els noruecs davant del Polheimm

Una setmana més tard, després de fer més de 2800 quilòmetres en 56 dies, el **14 de desembre de 2011**, van arribar al Pol Sud. Allà van fer un refugi que van anomenar *Polheim* (casa del pol) i Amundsen hi va deixar dues cartes escrites. Una d'elles era per Scott, però sense rancúnia aparent (potser amb un subtil cinisme), on li demanava que com que probablement seria el següent a arribar allà li fes el favor de fer arribar l'altra carta al rei de Noruega en el cas que morís en el viatge

de tornada i no pogué fer-ho ell personalment. Quan el grup d'Scott va arribar allà els noruecs ja eren de tornada a punt d'arribar al vaixell.



Wisting, Bjaaland, Hassel i Amundsen al Pol Sud

Cinc dies abans una dotzena de britànics van començar a recórrer la difícil glacera Beardmore. La resta del grup van tornar com a equip de recolzament per preparar els dipòsits amb provisions per a la tornada dels altres. Conforme anaven avançant, Scott decidia quins homes seguien endavant i quins grups anaven tornant enrere per les tasques de suport per la tornada, fins que finalment van quedar els famosos Scott, Evans, Wilson, Bowers i Oates. No sense problemes, el 9 de gener de 1912 van assolir el punt més meridional assolit per Shackleton. Una setmana més tard, a un dia de distància del pol, van trobar una tenda amb bandera noruega. No hi havia res a fer i ho certificava Scott al seu diari: *The worst has happened*. El **17 de gener de 1912** van arribar al pol Sud on feia un mes que els esperava el Polheim: la tenda amb la bandera de Noruega que Amundsen i els seus havien aixecat el 14 de desembre. Dins hi havia provisions i la famosa nota d'Amundsen per a Scott.



Scott, Bowers, Wilson i Evans al pol, al costat del Polheim d'Amundsen

A més dels contratemps patits, els mitjans triats per Scott tampoc van ser els millors. Els cavalls arrossegaven més pes que els gossos, però en proporció necessitaven molt més aliment (que també calia transportar, clar). A més, es van trobar que els cavalls transpiraven molt més i la suor se'ls congelava, i els gossos s'enfonsaven molt menys en la neu. En comparació, el viatge d'Amundsen havia anat com la seda, malgrat tot.



Oates, Bowers, Evans, Scott i Wilson al pol Sud

El retorn

Sense temps per refer-se de la decepció, l'endemà van emprendre la tornada. El fred es feia insuportable i els costava trobar els dipòsits de provisions. Amb tot encara es van aturar a recollir mostres geològiques (més quilos que haurien d'arrossegar). Al fred se li va afegir la desnutrició. **Evans** va morir el 17 de febrer, quan encara estaven baixant per la glacera. A la barrera de gel de Ross la meteorologia es va fer encara més adversa i, al fred i la desnutrició se'ls van afegir la deshidratació i l'escorbut. Tot plegat els feia avançar molt lentament. Coincidint amb el seu aniversari, el 17 de març, **Oates**, qui feia dies que convivia amb una gangrena al peu que el feia anar encara més lent, va sortir de la tenda i va desaparèixer, sacrificant-se pel bé de la resta del grup que en tot moment s'haurien negat a abandonar-lo.

Scott, Wilson i Bowers van continuar endavant enmig de la tempesta fins que, tres dies després, un intensísim torb amb forts vents i temperatures extremes els va impedir avançar un quilòmetre més... i només estaven a divuit del següent dipòsit de provisions. El 29 de març Scott escrivia les darreres paraules al seu quadern de bitàcola: *Perseverarem fins al final, però ens estem afeblint i la fi no sembla lluny. És una llàstima però crec que no puc escriure més*. La proximitat de l'hivern austral va impedir els homes de la base anar-los a buscar i fins el 12 de novembre d'aquell any no van trobar els cadàvers i el diari.

Tant de dramatisme va fer que, a ulls dels britànics, fossin considerats uns veritables herois. Per la resta del món també, evidentment, però la resta del món no volia ignorar que els noruecs ho havien fet millor. Desgraciadament, la tragèdia els va donar més fama que la que haurien aconseguit arribant primers al pol Sud.

El llegat científic de l'expedició britànica, però, és immens. Van fer estudis de magnetisme, meteorologia, biologia, geologia, geografia, cartografia... fins al punt que van descobrir quatre-centes espècies animals noves! Però quan es van aturar a recollir mostres tornant del pol, van trobar una de les coses més importants que havien anat a buscar a l'Antàrtida: fòssils de *Glossopteris indica*, un vegetal de fa centenars de milions d'anys també present a Àfrica i Sud-amèrica, fet que demostrava la controvertida hipòtesi de l'existència en el passat del supercontinent Gondwana.

I pels que hagueu tingut la paciència de llegir fins aquí, a continuació us explicaré una curiositat: Amundsen va anotar malament totes les dates al seu diari (un dia endarrerit). Pensava que havia arribat al pol el dia 15 de desembre enlloc del 14. Això és perquè en el viatge d'anada des de Noruega van navegar cap a l'est, travessant els meridià 180° de longitud, "guanyant" d'aquesta manera un dia. Tal com li va passar a Phileas Fogg a la seva volta al món en 80 dies.

Conferència: Les glaceres rocalloses relictas



Albert de Gracia durant la seva conferència

Dissabte 15 d'octubre, a les 18 hores, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà va tenir lloc la conferència: "Les glaceres rocalloses relictas, indicadors d'un clima passat", a càrrec del geòleg Albert de Gracia.

La conferència va ser seguida per un nombrós públic que va fer un seguit de preguntes en acabar la conferència.



II Certament Internacional de Curtmetratges de Cerdanya

Enguany pel cap de setmana del 21, 22 i 23 d'octubre s'ha celebrat la segona edició del **Certamen Internacional de Curtmetratges de Cerdanya (II CICC)**, dins les instal·lacions del Museu Cerdà de Puigcerdà, que té com a objectius principals la promoció turística de la comarca a un públic nou, la promoció de joves talents del gènere cinematogràfic i la projecció de la comarca de Cerdanya com a plató cinematogràfic i marc de referència en el nou cinema del nostre petit país.

L'activitat se centra en els joves realitzadors, entre 18 i 35 anys, que produeixin curtmetratges (de menys de 20 minuts de durada, crèdits inclosos), en qualsevol llengua (sempre que incloguin subtítols en català o castellà). També com a fet diferenciador dins del sector, s'obre el concurs a tots els actors i actrius que apareguin en els diferents films.



Jordi Forcada i Nicolau, director i *alma mater* del CICC

El públic assistent a cada sessió ha votat in situ els diferents premis (tret del premi del Jurat) entre tots els curtmetratges que pertanyin a la Secció Oficial mitjançant una graella preparada a tal efecte. Després de l'escrutini, s'han atorgat els següents guardons:

Millor curtmetratge: **TERAPIA DE CHOQUE**, SALVA MARTOS. 500 euros i trofeu commemoratiu.

Primer Finalista: **UNA FLOR EN RECEPCIÓN**, MARTA PARREÑO. Trofeu commemoratiu.

Segon Finalista: **VIEJOS PERDEDORES**, RUBÉN ORDIERES. Trofeu commemoratiu.

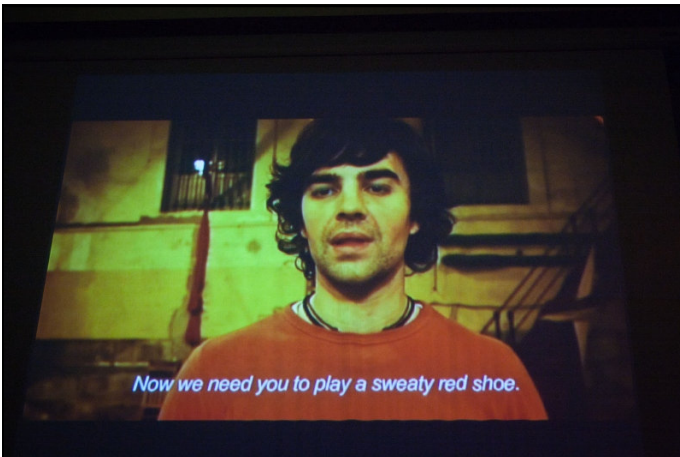
Millor curtmetratge en català: **LA LLUM**, TALLER DE CINEMA MARTORELL. Trofeu commemoratiu.

Millor curtmetratge Premi del jurat: **PERÍMETRO PROTEGIDO**, SERGIO MORENTE. 100 euros i trofeu commemoratiu.

Millor actor: ALBERTO AMARILLA, **UNA FLOR EN RE-**

CEPCIÓN. Trofeu commemoratiu

Millor actriu: ISABEL ORDAZ, **TERAPIA DE CHOQUE.**
Trofeu commemoratiu



Fotogrames d'alguns dels curtmetratges a concurs

La Gala de lliurament de premis i la projecció dels curtmetratges guanyadors va tenir lloc el 28 de desembre a les 22h al Museu Cerdà. L'acte va comptar amb la presència dels premiats i de les autoritats municipals.



Trofeus commemoratius del CICC



Sergio Morente Delgado, director de "Perímetro protegido", Premi Especial del Jurat.



Regidor de Cultura de Puigcerdà, Xavier Piguillem lliurant el premi al millor curtmetratge en català a una representant del Taller de Cinema de Martorell



El Sr. Albert Piñeira, alcalde de Puigcerdà, durant el seu parlament de cloenda del II CICC

SECCIÓ OFICIAL 2011

<u>Ref</u>	<u>Títol</u>	<u>Autor</u>
11/001	Terapia de choque	Salva Martos Cortés
11/004	Una flor en recepción	Marta Parreño
11/005	Juan con miedo	Daniel Romero
11/006	Fábrica de muñecas	Ainhoa Menéndez
11/007	La migala	Jaime Dezcallar
11/021	El ingenio	Rosario F. Yubero
11/027	Casting	Jorge Naranjo
11/029	Picnic	Gerardo Herrero
11/037	Supermarket Inn	Sara López
11/040	La llum	TdC Martorell
11/041	Clowned	Jesús Rabasco
11/046	Zapping Life	Daniel Hernández
11/056	Mi lucha	Arpe & De la Puente
11/061	Crisis	Rosa Márquez
11/063	Viejos perdedores	Rubén Ordieres

SECCIÓ ESPECIAL 2011

<u>Ref</u>	<u>Títol</u>	<u>Autor</u>
11/003	Las piedras no aburren	Marta Parreño
11/014	Things in common	Nayra Sanz Fuentes
11/017	Perímetro protegido	Sergio Morente Delgado
11/024	Posturas	Álvaro Oliva
11/032	La Huída	Víctor Carrey
11/033	Unfarewell	Ainhoa Menéndez
11/042	Muñecas	Paco Pérez
11/048	Berlín	J. Enrique Sánchez

III Nit d'Ànimes

Dilluns, 31 d'octubre, a les 19 hores, va tenir lloc la ja tradicional desfilada dels Espantanens pels carrers de la Vila de Puigcerdà, en celebració de la Nit d'Ànimes.

Enguany, els espantanens que van desfilar varen ser: el Rosegacebes, en Papassa, la Nit, el Camunyes, en Banya Verda, el Jan del Gel, la Mort, la Moixina i la Fou. Aquests dos darrers, són la nova incorporació de la desfilada del 2011.

La rua va anar precedida per un grup de tambors de la colla de Diablers de Puigcerdà.

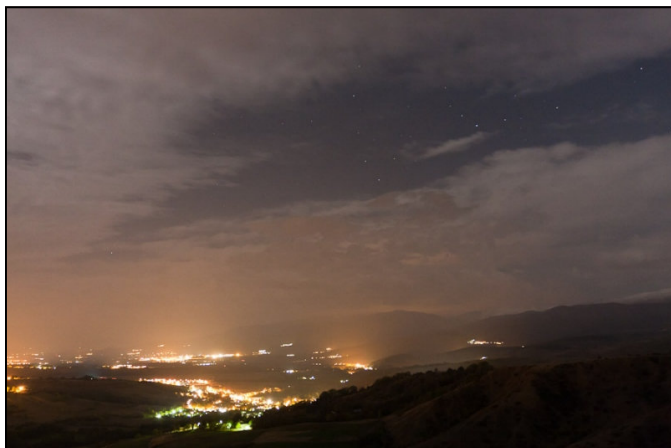
Els espantanens van repartir dolcos als nens petits que s'anaven trobant al llarg de la desfilada, davant de la mirada mig divertida, mig preocupada dels seus pares.



IV Setmana de la Ciència

Enguany, la Setmana de la Ciència ha constatat d'un parell d'actes.

El primer, dissabte 26 de novembre, a les 18h, al Museu Cerdà, consistent en la conferència: “¿Quiere la Cerdanya apagar las estrellas?”, a càrrec del president de l'Associació Astronòmica de la Seu d'Urgell, Gustavo E. García, sobre la contaminació lluminosa a la Cerdanya.

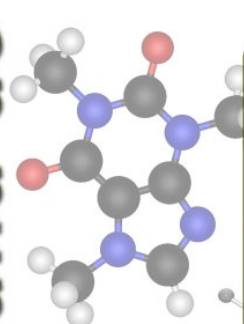
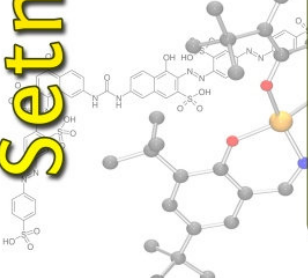


Cerdanya il·luminada de nit.

El segon acte, va tenir lloc dissabte 27 de novembre al matí i va consistir en una sortida geològica per la comarca, a càrrec del geòleg Joan Carles Pereiro.



Setmana de

la Ciència

$$\text{H}_2\text{C}=\text{C}(\text{H})-\text{CH}_3$$

PROGRAMA D'ACTIVITATS

Dissabte, 26 de novembre

A les 18.00h, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, conferència "¿Què és la Cerdanya apagar la estrelles? La contaminació lumínica en la Cerdanya", a càrrec de Gustavo E. García, President de l'Associació Astronòmica de la Seu d'Urgell.

Diumenge, 27 de novembre

A les 10.00h, sortida geològica per la comarca. Cal portar vehicle propi. En cas de mal temps se suspendrà l'activitat. Preinscripció **gratuïta** per correu electrònic a grup@recercaCerdanya.org.

"Libel·lules"
Exposició de fotografies

De l'1 al 30 de novembre
Museu Cerdà de Puigcerdà



Libel·lules
Exposició de fotografies

Del 17 al 27 de novembre



www.fundacioncerdaca.cat/setmanaciencia

ORGANITZA



GRUP DE RECERCA DE CERDANYA

COL·LABORADORS



IDAPA
Institut d'Investigació i Desenvolupament en Patologia i Assistència Sanitària



Hospital de Puigcerdà



Laboratori de Diagnòstic



Hospital de Puigcerdà



Hospital de Puigcerdà







Les libèl·lules de Cerdanya

Al llarg del mes de novembre i durant la meitat del mes de desembre va tenir lloc a la Sala d'Exposicions Temporals del Museu Cerdà l'exposició: "Les libèl·lules de Cerdanya", realitzada pels naturalistes Pep Monterde i Anna Ribera, amb un centenar de fotografies de diferents espècies i fases del desenvolupament de les libèl·lules que podem trobar a Cerdanya, amb les corresponents explicacions.

L'exposició va rebre la visita dels col·legis locals i de nombrós públic.

[illegible]

IV Jornades de Poesia i Música d'Hivern

El 30 de desembre, a les 21,30h, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà va tenir lloc la IV Trobada de Poesia i Música d'Hivern.

Es va donar lectura a tres blocs de poemes. El primer, dedicat al recentment traspasat poeta cerdà Jordi-Pere Cerdà (pseudònim d'Antoni Cayrol). El segon bloc, constava de poemes del poeta alturgellenc Joan Graell. I el darrer bloc, va consistir en la lectura del primer cant i part del segon cant de l'Atlàntida, de Jacint Verdaguer.

Els rapsodes van ser Enric Quílez, Francesc Xavier Esteban, Manel Figuera i Jaume Pigüell.

La part musical va anar a càrrec dels violoncel·listes Marc i Guillem Pons i del pianista Marc Freixes.

Per acabar, i per tercer any consecutiu, va tenir lloc el Cant de la Sibila, a càrrec de Teresa Pérez de Rozas, amb acompanyament a la guitarra del músic Albert Martínez.



Guillem i Marc Pons al violoncel. Al fons, els quatre rapsodes



Marc Freixes al piano



Albert Martínez i Teresa Pérez de Rozas interpretant el Cant de la Sibila



Francesc X. Esteban en primer pla i Manel Figuera en segon pla.



